

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Mellan vinter och vår — fågelholken
i björken väntar fjärran gäster...

N:r 3

Mars

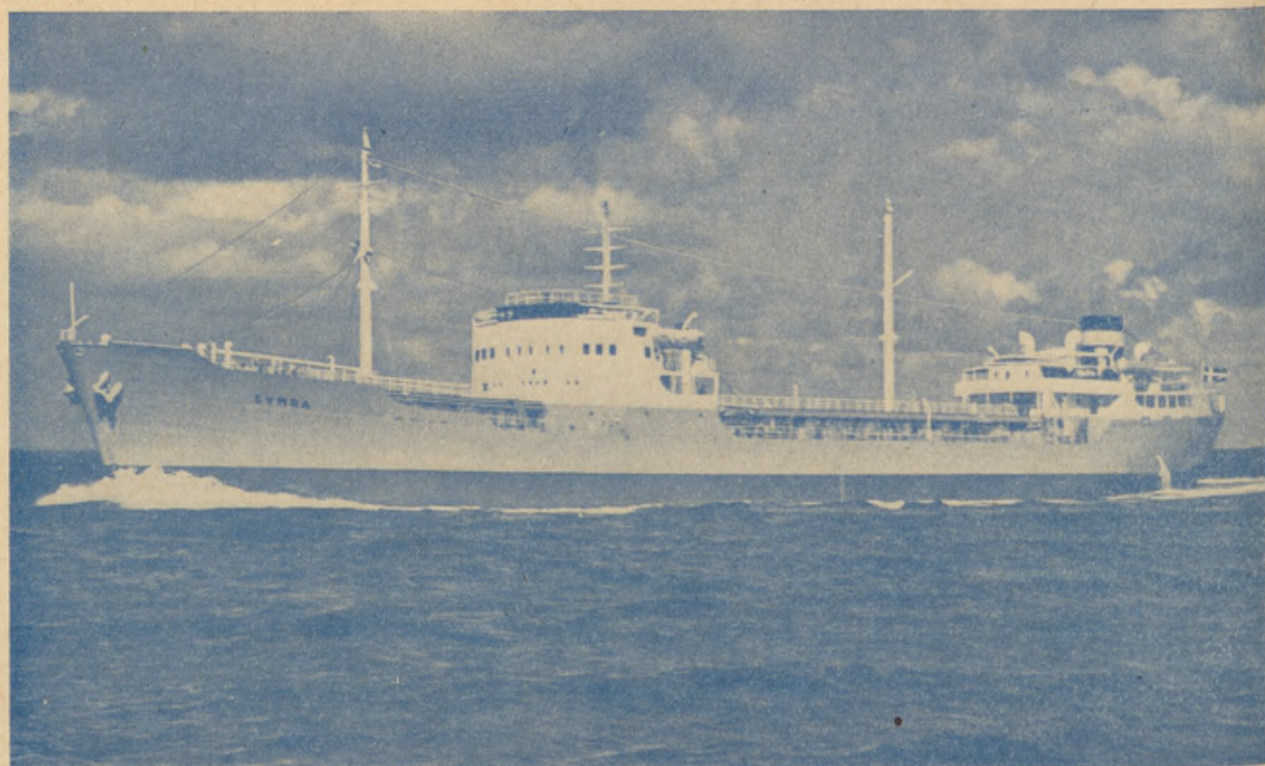
1952.

Pris 75 öre

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

M/T "Symra", 13.225 ton *dw*, 14 knop,
levererad juli 1951 till Waages Tankrederi
A/S, Oslo.

KOCKUMS

MEKANISKA VERKSTADS AB • MALMÖ

Teaterintresset

är nu större än någonsin

Landets största teatertidning

SCEN och SALONG

är ständigt aktuell och ger Er alla uppgifter
om teater- och filmbranschen

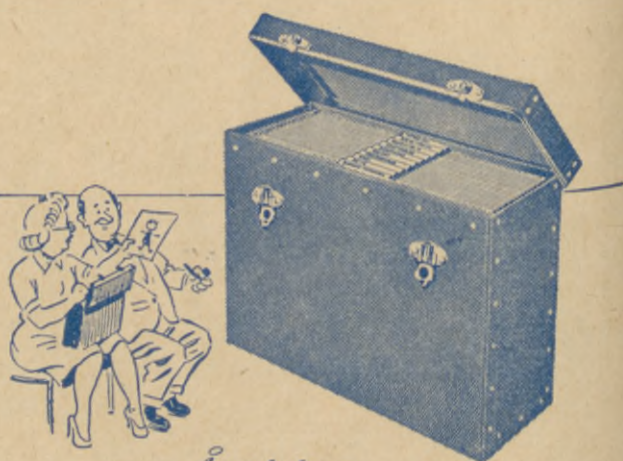
Prenumerationspris pr år kr. 7:—

Prenumerera!

SCEN och SALONG

S:t Eriksgatan 101
Tel. 34 27 35

Stockholm
Postgiro 35 86 20

Åtvidabergs hemarkiv

är ett fynd för den som har viktiga papper att hålla reda på: försäkringsbrev, deklARATIONER, betyg, recept och mycket annat — samt naturligtvis föreningshandlingar. Och så är det så lätt att bära med sig, när man har alla handlingarna samlade i en nätt, läsbar väska.

*

SÄLJES AV ÅTVIDABERGS FÖRSÄLJNINGSKONTOR
SAMT GENOM BOK- OCH PAPPERSHANDLARE

Socialpolitik och socialmedicin

Ledare: FRIHET FRÅN FRUKTAN

Slutredovisning från den riksomfattande utredningen
om smittoskräcken i detta nummer!

*"Vägen till kamratskap" — modern människokunskap,
uppfostran, hemmiljö och skola*

KULTURELLT

Fil. mag. Sven Vallmark:
**20 år efteråt — till min-
ne av Elfred Berggren**

Ester Sjöblom:
**SERIEMAGASINEN — om
"revolverromantik" och
litterära avarter**

NOVELLER-SCHACK
KORSORD - Presseko
m. m.

Månadens Status-nytt!

"Tuberkulos bland trappers"
— hälsovård bland indianer
Läs under "När och fjärran"
om "Pas-pappan på pampas"

Köp

Status

Läs

Marsnummer

Status

15:e årgången

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Ansvarig utgivare: Einar Hiller.
Redaktör: Sixten Hammarberg.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonsspriser: 1/1 sid. 275:—,
1/2 sid. 140:—, 1/4 sid. 75:—,
småannonser 65 öre pr mm.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halvt år 4:50

Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Huvudredaktionen i Stockholm:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgiro nr 95 00 11.

Lokalredaktionen i Malmö:

Kamrergatan 3. Tel. 753 44.
Postgiro nr 95 00 65.

Frihet från fruktan

Undersökningen om smittoskräcken, som publicerats i ett första avsnitt i februarinumret — det andra avsnittet på annan plats i detta nummer — blottar i statistisk belysning och drastiska exempel ett folkpsykologiskt problem av enorm räckvidd. En djup vidskeplig okunnighet är första intrycket. Sätter man denna okunnighet i relation till modern tuberkulosvårds resurser, sjukvårdens och behandlingsmetodernas utveckling, nya läkemedel, skärmbildundersökningar och calmettevaccinering — alla anordningar för medborgarnas hälsa och hälsoskydd — blir man minst sagt förvånad över hur folk dröjer kvar i primitiva tänkesätt. Doktor John Lundquist, som är medicinalstyrelsens föredragande i tuberkulosfrågor, påvisade också detta faktum vid den pressmottagning riksförbundet anordnat i anslutning till utredningsmaterialets publicering. Man kan utan förbehåll fastslå, att i normalt umgänge människor emellan finns ingen anledning till fruktan för f. d. sanatoriepatisenter. Det finns inget medicinskt verklighetsunderlag för de skräckföreställningar utredningsmaterialet blottar. Sanatoriekurens nytta — inte minst att man lärt sig sjukdomens hygieniska ordningsföreskrifter och iakttagelser dem — borde betraktas som en hälsogaranti i stället för den misstänksamhet av sjuklig karaktär utredningen visar. I de drastiska exemplens revy ställer man främst frågan — hur är det med vetskapen om medicinska frågor hos folk i allmänhet? Här rör det sig om en okunnighet, som ger upphov till framförallt psykiska lidanden. Är de s. k. "fackidioternas" monopol på vetande större inom medicinen än på andra områden? Det är tydligen dåligt ställt med den medicinska allmänbildningen och man bör i sammanhanget ge ett erkän-

nande åt de stora stockholmstidningarna, som i konkurrens med annat nyhetsmaterial gav gott utrymme åt "bacillskräcken" liksom radion som både i nyhetsutsändning och i ett radioeko gav offentlighet åt frågan.

*

Med hänvisning till de specialartiklar, som inledningsvis antytts, skall här endast göras några korta kommentarer till utredningsmaterialet. En central fråga, som vållar stora svårigheter i ett problem av detta slag, är att närmare kunna analysera vad som skall karakteriseras som "bacillskräck". I utredningen framhålles bl. a. att, "om alla kände tuberkulosens väsen, behövde det aldrig inträffa, att naturlig försiktighet ersattes med sin avart — obefogad bacillskräck." Och provkartan av exempel på löjligen attityder till tuberkulosen ger rik näring åt spekulationer hur dessa vanföreställningar uppkomma och utvecklas. En skräckföreställning av detta slag torde inte ge utrymme för något sansat bedömande från den som behärskas av den. Skräckkänslan har grundlagts utifrån felaktiga föreställningar om sjukdomen — och skräcken blossar upp som en vulkan så snart den får ett föremål att rikta sig mot. A. har vårdats på sanatorium. Följaktligen är A. farlig, och man måste akta sig. Det är ofta det enda vissa man utgår ifrån, d. v. s. att A. faktiskt har vistats på sanatorium. Omkring detta, enda bevisade faktum, bygger den som behärskas av bacillskräcken en serie föreställningar, som han håller för riktiga och sanna. A. är farlig, men det räcker ej med det. Hans fru är också farlig. Man bör inte låta sina barn leka med hans barn och det är kanske inte nyttigt att umgås med vänner till A. Har

han ett yrke eller en rörelse av något slag bör man akta sig för den arbetsplats, de varor eller föremål som han kan tänkas ha haft beröring med. Det kan bli en lång kedja av konsekvenser, som alla ha sin utgångspunkt från det faktum att A. faktiskt vistats på sanatorium! Utredningen visar med drastiska exempel hur denna beskrivning stämmer med de erfarenheter frågeformulären redovisa. Kedjan känns igen ända fram till damen, som trodde att hennes lilla, snälla hund skulle bli smittad, om han sprang i trädgården, som tillhörde en person, nyligen intagen på sanatorium. Att på detta besinningslösa sätt dra ut drastiska konsekvenser av ett tbc-fall — en medmänniskas olycka som hellre borde stämma till eftertanke — vittnar också om grymhet.

Av det rent siffermässiga fäster man sig först vid att undersökningen är representativ — 10.670 sanatoriepatienter och f. d. lungsjuka besvarade formulären. Av dessa hade 3.655 märkt smittoskräck hos någon människa de kommit i beröring med. Återstoden — 7.015 eller 65,7 % av samtliga deltagare — sade sig inte ha märkt någon smittoskräck hos någon människa. Vid hastigt påseende förefaller siffrorna kanske rätt "hyggliga". Det är ju ändå hela 65,7 % av deltagarna, som säga sig inte ha erfarit någon bacillskräck! Ingen kan vara gladare än vi över denna sista siffra, som sprider ett optimistiskt ljus över ett sorgligt problem. Men det finns dock — som också framgår i kommentarerna till själva utredningen — vissa viktiga reservationer. Härvid bör främst märkas, att många patienter, som ligger på sanatorium för första gången, knappast mött omvärlden annat än på sjukhuset och därför inte kan ha erfarenheter, som kunna karakteriseras som folks rädsla för dem. Man kan också räkna med att en del haft svårt att röra sig med begreppet "bacillskräck". Motstånd har mött vid arbets- och bostadsanskaffning, eller i umgänget med medmänniskorna, men det har aldrig direkt varit utsagt att sjukdomen varit orsak. Det finns ju möjligheter att dölja orsakerna med motiveringar och undanflykter. Många ha därför tvekat att beteckna den ogästvänlighet de mött i skilda sammanhang som bacillskräck, även om de misstänkt den ligga bakom deras motgångar. En felmarginal ligger också i att svårt deprimerade lungsjuka misstänkt bacillskräck hos folk utan att så varit fallet. Denna överdrivna misstänksamhet mot omvärlden kan nog spåras hos skilda kategorier av sjuka, men svarens formulering ger i detta fall inga skäl för att den tendensen skulle vara särskilt stor. Själva grundtonen i utredningsmaterialet ger tvärtom närmast ett försonligt, om också i många fall bittert konstaterande av hur omvärlden reagerat.

Om man nu främst tänker på det lidande smittoskräcken är för den mot vilken den riktas så får man heller inte blunda för det faktum, som en av deltagarna i undersökningen trycker på i sitt svar: "obehaget är nog störst hos den som lider av smittoskräcken". Ängsten för att själv drabbas av tuberkulos torde väl vara en föreställning, som driver den som lider av bacillskräck till många av de underliga beteenden utredningen utgör en så rikhaltig provkollektion över. Här visas på ett skrämmande sätt en ogrundad fruktan för de sanatorievårdade som inte har något existensberättigande i ett modernt samhälle. Större öppenhet och frimodighet från ömse håll bör med denna färska utredning som bakgrund reducera bacillskräcken till ett minimum. Den goda viljan bör inriktas på att i samarbete med de lungsjukas organisationer söka göra oss kvitt all tuberkulosfruktan genom att söka upptäcka den okända tuberkulosen och reducera dess verkningar samt att komma till rätta med sjukdomens sociala avigsidor. De lungsjukas riksförbund och dess 142 lokalföreningar i hela landet har inte velat dra sig från det ansvar vi alla ha för dessa frågor, som berör både friska och sjuka.

Till sist vilja vi för ordningens skull ytterligare understryka, att vi givetvis ifråga om denna, liksom liknande undersökningar, är fullt på det klara med, att det finns en marginal för felaktigheter och reservationer, vilket inte utesluter att utredningen som helhet sett har sitt värde. Många läsare kanske känner sig en smula bitter inför den exempelsamling av "dumma" beteenden mot de tuberkulösa som offentliggöres. Det är ju främst den stora allmänheten, som ställes vid skampålen i statistikens och de löjliga exemplens obarmhärtiga belysning. Detta får naturligtvis inte tolkas som att vi äro främmande för den sympati många människor visa lungsjuka och deras förhållanden. I det avseendet vilja vi — vilket också framgår i kommentarerna i specialartiklarna — klart markera, att de patienter och f. d. lungsjuka som deltagit i utredningen så vitt vi kunnat finna inte uppträtt som anklagare utan mera för-synt och ofta utan bitterhet uppriktigt sökt tala om sina erfarenheter. Avsikten här var ju att få en ordentlig uppfattning om bacillskräckens nu-läge. De tuberkulösa själva är säkert mest glada åt att tendensen klart pekar mot psykiskt tillfrisknande — bacillskräcken är på retur!

Peter Commarberg

MAN skriver I PRESSEN

Aterblick och framtidsperspektiv

ger doktor Ragnar Frölander, Norrköping, i en artikel i *Svenska Läkartidningen*. Doktor Frölander talar bl. a. om ett intressant forskningsmaterial, som sammanställt av framlidne dr Karl Jäderholm och som hittats i en gömma på dispensären, ett konvolut med påskriften "Lungsotsstatistik för Norrköping 1801-1930". Av dessa efterlämnade papper framgår bl. a. hur svårt det varit att få fram en tillförlitlig tuberkulosstatistik. Man hade ända fram till 1870-talet mycket svårt att fastställa dödsorsakerna, och det var vanligt att dödsattester på lungrot utfärdades av läkare enbart "på grund av lämnade upplysningar".

Men en till döden förande lungtbc har ju vanligen ett så typiskt förlopp att även en vanlig tränad lekman kunde ställa en någotsånär riktig diagnos, och som sådan måste vi nog också betrakta prästen själv, som vid den tiden hade en nog så god överblick över de sjuka i samhället. Läkarna själva hade under början av 1800-talet föga bättre diagnostiska resurser än prästerna, enär även den vanliga fysikaliska diagnostiken då ännu var mycket outvecklad. Man har uppskattat dåtidens läkarvetenskapliga standard vara ungefär likvärdig med allmänhetens medicinska vetande av i dag.

Doktor Frölander ger många intressanta fakta om olika faser i tbc-kampen och dispensärarbetet, hur dödligheten gått ned och hur det numera är ordning och reda i tuberkulosstatistiken. Sammanfattningsvis ges en prognos av läget nu och vår stigande sociala standard.

En bidragande faktor till sjukdomens regress är givetvis slutligen vår ständigt stigande sociala standard och då spec. bostadsstandard. Mycket har hänt sedan 1890-talet, om vilket dr Jäderholm drastiskt berättar hur han vid kvälls- och nattbesök i hemmen kunde finna hela golvytan upptagen av vilande eller sovande barn eller barnbarn, mellan vilka han med svårighet kunde kliva fram för att nå den sjuke. Något dylikt är sällsynt i dag. En framtida prognos är även beroende av om vi få ha fred eller ej. Krigets fruktansvärda återverkan på tbc i Europa är ju välkänd för alla.

Skulle jag trots allt våga mig på en försiktig prognos så bleve det att vi troligen alltid komma att få dragas med ett botten-skikt av tbc-fall även om nedgången alltjämt kommer att fortgå en tid framåt. Samhället rymmer inom sig folk av så olika kategorier, även egendomliga existenser, som aldrig riktigt kunna nås av våra kontrollåtgärder. De torde komma att hysa inom sig en stor del av detta botten-skikt. Det har sagts om oss dispensärläkare att vi arbeta på vårt eget avskaffande genom att bidra till tbc-sjukdomens utdöende, varigenom våra dispensärer och sanatorier komma att mala med tomgång. Jag tror nu inte att den risken föreligger ännu på några årtionden.

Den drastiska skildringen av trångboddheten är visserligen från 1890-talet, men bostadsfrågan i stort sett är fortfarande ett mycket allvarligt problem. De lungsjukas riksförbunds riksomfattande bostadsundersökning 1951 torde säkert — när den blir sammanställd för publicering — ge klart besked på den punkten.

Pas-upptäckaren fick guldmedalj

De flesta människor, som haft någon kontakt med tuberkulosproblemen, ha säkerligen hört talas om läkemedlet Pas, men det är kanske inte så många, som vet namnet på forskaren bakom det numera världsberömda preparatets tillkomst. Mannen bakom Pas — om man så får uttrycka sig — heter professor Jörgen Lehmann i Göteborg. Vid ett sammanträde med Göteborgs Läkarsällskap i början av detta år fick denne framgångsrika forskare enl. *Göteborgs Posten* mottaga Per Dubbsmedaljen i guld vilken endast utgår till den som "på utomordentligt sätt främjat den medicinska forskningen". Medaljen överlämnades av sällskapets ordf. dr Per Ewert med följande ord:

— Ni har genom Ert PAS vunnit många sjukdagar och förkortat mången invaliditet, sade han. Efter en omfattande prövning har detta PAS använts över hela världen och säkerligen räddat många människoliv. Göteborgs Läkarsällskap är stolt över Eder!

Sagt av nykterist...

Eftersom jag var en av kvällens gäster blev jag förstås lite hälsad och omsvärmad också, mer eller mindre konventionellt. Jag fick smutta på min Gravensteiner och min Ramlösa, medan de flesta andra drack helt andra saker till kaffet och samkvämet. Jag minns alldeles särskilt en kommunal jättepamp, fil. dr och allting, som på fullaste allvar sökte övertyga mig om, att det var hans läkare, som rått honom att dricka sprit. "Ser du, det var så, att det var nånting med min mag-syra", sa han, "och doktorn ordinerade mej att ta nubben till maten. Sen har det aldrig varit något fel med min mage", tillfogade han med en viss stolthet. "Men annars förstår du, skulle jag då visst inte begagna sprit i någon form."

(Signaturen "Kilax" i Ariel)

Tuberkulos bland trappers

Kanada, ett av de länder som under det senaste decenniet gjort de största framstegen i kampen mot tuberkulosen, har i sin indianbefolkning ett särskilt svårt problem att bemästra, när det gäller att komma tillrätta med sjukdomen.

Tuberkulossjukligheten bland de kanadensiska indianerna är procentuellt många gånger större än bland landets övriga invånare och dödligheten är skrämmande stor. Detta jagande och fiskande naturfolk har inte på långt när samma motståndskraft mot sjukdomen som landets övriga befolkning och är dessutom genom sitt liv fjärran från tätbebyggda trakter inte lätt att omfatta med ett aldrig så energiskt dispensärarbete.

Men Kanada gör vad det kan och genom det moderna tuberkulobekämpandets hjälpmedel, skärmbildning, calmettevaccination o. s. v. hoppas landet snart kunna väsentligt förbättra hälsotillståndet inom en hårt tuberkulosdrabbad befolkningsgrupp.

Det går inte att tvinga hälsovård på människor, man måste klargöra för dem varför man vill hjälpa och att man kan hjälpa. Men detta måste förklaras på olika sätt för olika människor, upplysningen måste anpassas efter bildningsnivån och livsattityden hos de människor som ska bli föremål för hjälpen.

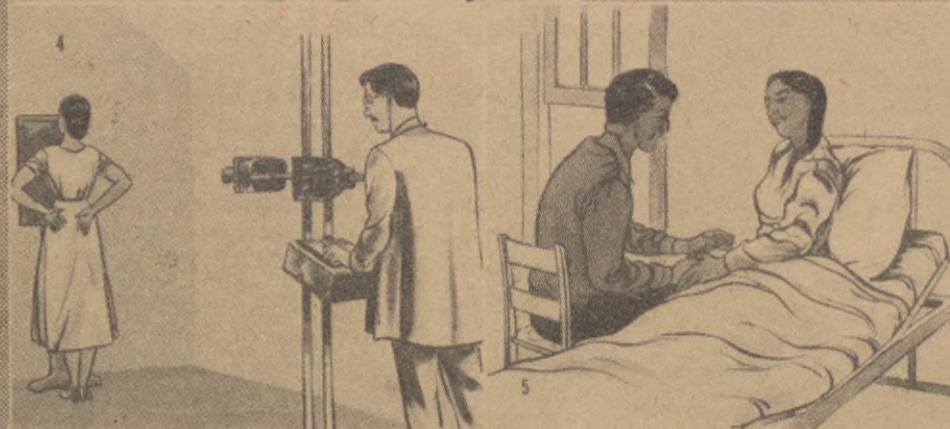
För att underlätta dispensärarbetet bland Kanadas indianer har man iordningställt en kortfilm i färg, "The Starlight Story", om vilken vi inhämtat en del uppgifter i septemhernumret 1951 av CANADA'S HEALTH AND WELFARE. Egentligen är det inte fråga om en kortfilm utan en filmremsa på sammanlagt fyrtio bildrutor för visning i vad fackmännen kallar stillbildsprojektor d. v. s. en moderniserad upplaga av den gamla hederliga skioptikonapparaten.

"The Starlight Story" är en synnerligen enkel och mycket patetisk liten berättelse om indianfamiljen Starlight, Marie och Joe och deras fyra barn. Joe Starlight är en skicklig trapper (1) och hans hustru och tre av barnen är friska. Men det yngsta barnet, Lou, är krent och ofta sjukt. Trots god omvårdnad dör Lou och familjen Starlight följer den lilla till graven (2).

Följande vår har en distriktsläkare kommit till indianterritoriet och Starlights far in till doktorsn mottagning (3) för att liksom övriga indianer underkasta sig en hälsoundersökning. Läkaren råder familjen Starlight att låta skärmbilda sig. Undersökningen visar att Joe och de tre barnen är friska men att Marie har tuberkulos (4).

Marie känner sig fullt frisk, men doktorn förklarar att om hon stannar hemma utsätter hon de sina för smittrisk och råder henne att gå in på sanatorium. Marie följer rådet och på sanatoriet får hon besök av Joe (5).

Ett år senare är Marie frisk och får återvända till sitt hem och sin familj. På sanatoriet har hon fått lära sig att frisk luft, vila och gott kosthåll ger skydd mot tuberkulos och hon följer anvisningarna (6). Hon och hennes familj kommer inte att falla offer för tuberkulosen, de kanadensiska indianernas största fiende.

"Folksjukdomen" smittoskräcken på retur — men alltjämt svår!

Det andra avsnittet av De Lungsjukas Riksförbunds utredning om bacillskräcken följer här — det första publicerades i februari-numret.

Det är inte bara de lungsjuka själva, som får lida för smittoskräcken. Rätt så vanligt är att anhöriga möter samma obehag, de må sedan vara aldrig så friska. 625 st., vilket är 5,9 % av alla som deltog i undersökningen, har denna dystra erfarenhet.

"Hustrun arbetade på fabrik, måste sluta, då jag blev sjuk, då övriga arbetare hotade med strejk."

Om mannen måste resa till sanatorium, blir det ofta en ekonomiskt tvingande nödvändighet, att hustrun arbetar. T. o. m. i dessa arbetskraftsbristens tider kån det ibland vara svårt för fullt friska familjemedlemmar att få arbete. Ja, det stannar inte vid detta, den som redan har sysselsättning mister kanske denna. Några exempel "Hustrun har måst sluta med sin sömnad", "Dottern fick sluta arbeta som hembiträde", "Min fru arbetade i charkuteriaffär men blev uppsagd" kompletterar strejkhöret ovan. Lantbrukarsonen märkte hur det var "svårt få arbetskraft till gården sedan jag kom hem" och den friska hustrun med damfrisering att flera av hennes kunder försvann.

Också på andra sätt sker trakasserier. "Min man åt på matställe, bemöttes misstänksamt därför att han hälsade på mig på

sanatoriet om söndagarna" eller "Min mor som är lotta, blev förbjuden att vara närvarande vid lottornas årsmöte". Tydligt ska de anhöriga straffas för att de inte "har förstånd" att överge den lungsjuke. Inte kan man väl få bo under samma tak som en sådan!

Tanklösheten för att inte säga den personifierade dumheten firar med smittoskräcken som vapen fortfarande stora triumfer i vårt land. Det är den reflexion man tvingas göra gång efter annan vid genomgången av det inkomna materialet.

"Om mitt barn kommer för att leka med andra, blir han bortkörd."

Skräckutövarna är liksom alla andra normalt utrustade fäder rädda om sina barn och vill skydda dem för allt ont, till vilket en del tyvärr tycks vilja räkna de lungsjuka. Precis som om calmittade ungar skulle behöva frukta friska lek- och skolkamrater med lungsjuk far eller mor!

"Många gånger har barnen gråtit och undrat varför de inte får vara med grannarnas barn och leka" — varför alldeles i onödan sarga små försvarslösa individer. "Min brorsdotter (10 år) fick ej vara med på en julfest anordnad av hennes kamrater för att jag vistades på sanatorium" — varför alldeles i onödan fördärva årets största högtid för den lilla. "Har en son på 10 år, förr har han fått leka med de andra barnen, nu leker han själv" — varför alldeles i onödan isolera en liten samarbetsmänniska.

Och vad ska man säga om att "byborna försökte ordna med skolstrejk, om jag inte avlägsnade mig från hemmet" — märk att det inte var barnet som var sjukt utan modern. Skolan själv kan i undantagsfall lägga sten på börden, som när "syskonen nekades lån i stadsbiblioteket under återopande av min sjukdom".

En f. d. patient berättar från sin arbetsplats att arbetskamraterna "vågade ej åka med samma buss som jag, fast de kom 26 minuter försent till sitt arbete".

Prädebor

"Min brorsdotter fick ej vara med på en julfest anordnad av hennes kamrater för att jag vistades på sanatorium" — varför fördärva årets största högtid för den lilla?

"Har fått höra ibland att vi som var tbc-are ej skulle få vara ute i beröring med andra."

En fråga i vår undersökning löd: "Vilka övriga obehag har Du haft av omgivningens smittoskräck?" Svaren visar att mänsklig uppfinningsförmåga aldrig sviker. Det kan visserligen sägas att de många nålstick, som här ska redovisas, inte behöver tagas lika hårt som förlusten av arbete eller bostad. Men även om det många gånger är små episoder, som en fullt frisk och verksam människa kanske inte skulle fäst så stort avseende vid, blir det annorlunda om det drabbar en sjuk med många andra bekymmer eller en f. d. sjuk på väg att återvända till det normala livet.

Vetskapen om att "man är rädd för mig" underlättar knappast tillvaron. En man påpekar att anpassningen till omvärlden fördröjts genom den psykiska press han utsatts för. Och mycket talar för att den har rätt som anser, att smittoskräckens svåra prövningar varit en starkt bidragande orsak till att han på nytt blivit sjuk.

"Umgänget med bekanta inte som förut."

En del undviker helt varje sällskap med lungsjuka. De får plötsligt så bråttom och smiter bara förbi, kanske rent av "går stora omvägar när man träffar dem". Ja, det t. o. m. händer att

"flera av mina forna kamrater vänder helt om eller tager in på första tvärgata". Under sanatorievistelsen kan patienten tänka, att det ju dock är möjligt, att den man väntar på inte har tid att komma eller att det helt enkelt inte blir av, men om man sedan efter hemkomsten måste konstatera att "alla gamla vänner har försvunnit" eller att "bekantskapskretsen blivit mindre", är det inte så angenämt. Bittert är att märka att "ens förra kamrater dragit sig från en, nya går ej att skaffa".

Men inte alla som vill säga upp bekantskapen, kan göra det. Diverse nödvändiga hänsyn kanske omöjliggör en aldrig så brinnande önskan om avbrott i förbindelserna. Då finns andra möjligheter att "skydda" sig, minst lika pinsamma och för den lungsjuke sårande som ett klart avståndstagande. En säger sig ha fått besked om att "vid samtal icke närmare än tre meter", sträckan är då åtminstone väl tillmätt. Långt ifrån lika unika är de specialarrangemang, som kan vidtagas vid middags- eller kaffe-bjudningar. Några talande exempel: "Efter mitt besök koktes porslinet", "märkt kaffekopp som sedan kokades" — i båda fallen rör det sig tydligen om någonting utöver den vanliga disken — eller ännu mera extremt, efter kafferepet "åkte koppen ut i soptunnan, kakorna fick jag mig tillagda på ett särskilt fat". Vid egna bjudningar har man kunnat erfara att "bekant vågade ej äta på samma porslin" eller "bekanta rädda dricka och äta hemma hos oss".

"Fick ej umgås med barnen som jag håller mycket kära."

Så snart det finns minderåriga barn i umgängeskretsen, blir risken för komplikationer större. Man skyller på "vi måste tänka på barnen". Det kan bli direkta uppmaningar "kom inte hit och smitta ner barnen". Om inte budskapet respekteras, kan det inträffa att den som "besökte brorsdotter på 7 år, fick ej bo i deras hem utan måste tälta". Det är "svårt att ej kunna vara vänlig mot barn".

Fortfarande finns enstaka som håller för mun eller näsa vid samtal, vägrar att ta i hand eller efteråt försynt torkar sig om händerna. För att inte tala om den som tvättade dörrhandtaget med utsökt noggrannhet, sedan en lungsjuk varit på besök. Om arbetskamraterna är tillräckligt oupplysta, kan det inträffa, att de "vågade" ej åka med samma buss som jag, fast de kom 26 minuter försent till sitt arbete". Grannar är emellanåt ett kapital för sig, som vid förkylning inte lämnar den hjälp som var vanlig innan sjukdomen upptäcktes, eller säger till att "min fru var tvungen tvätta telefonluren sedan hon lånat apparaten hos en granne". Följden av alla dessa osolidariska handlingar blir ofta att den lungsjuke drar sig från allt umgängesliv till en isolering, som är varken livs- eller hälsobefrämjande.

Svårare blir det ju närmare anhöriga som lider av skräcken. Den som finner "den värsta skräcken hos frun" eller maken, den som måste ha en särskild servis hemma känner sig knappast glad, och nog förstår man den som "fick visa intyg för släktingar — ej smittosam — varit ledsn för det många gånger". Det bör dock påpekas, att det här är frågan om rena undantagsfall. För de flesta lungsjuka är familjens, släktingarnas och kamraternas starka stöd och vackra förståelse av oerhörd betydelse för viljan till liv och hälsa.

Utomstående kan göra allvarligt syftande försök att splittra familjen i skydd av motivet smittoskräcken. Det är svårt tro det finns en ärlig vilja att vara till gagn hos den som "har frågat min fru hur hon vågat bo tillsammans med sin lungsjuke make" eller hos den släkting som "varnade mina svärföräldrar för mig innan min fru och jag var gifta, tyckte det skulle vara synd om deras dotter, som skulle gifta sig med en lungsjuk". Om man någonsin kan tala om sann illvilja och lust att skada, måste det väl vara här.

De lungsjuka har egna föreningar på 143 platser i landet med ändamål att särskilt verka för att medlemmarna beredas betryggande vård-, arbets-, bostads- och övriga levnadsförhållanden.

Däremot ser vi inte deras uppgift som asylor, i vilka föreningsintresserade lungsjuka ska isoleras. Ju flera andra föreningar våra medlemmar är med i dess bättre. Men också här kan svårigheter möta. Man kan bli utesluten ur syjuntan eller nekad inträde i bridgeklubben. Den förening har inte känt sitt ansvar som proklamerar "förbud att som medlem besöka föreningsmöten och sammankomster i en fritidsklubb". Följande talar för sig själv: "En fläck (på lungan) upptäcktes — uteslöts ur läsecirkeln utan ett ord. Om ändå någon sänt en hälsning eller sagt ett ord, skulle det känts bättre. Många sömlösa nätter tänkte jag på hur utstött man kände sig efter denna upptäckt". Det är verkligen ett stort ansvar en del människor tar på sig.

Egna företagare brukar vara mera angelägna att behålla de lungsjuka som kunder än som anställda. Personalen i specerifaffären visade sin okunnighet genom att tvätta händerna, sedan man klippt ransoneringskortet, och kunderna sin genom att anmäla en lungsjuk till hälsovårdsnämnden för att smitta ner matvarorna.

"Så fort något barn blivit sjukt har jag smittat ner det även om jag aldrig ens sett någon i den familjen."

Det är bara konsekvent att smittoskräcken skjuter skulden på den lungsjuke, om andra insjuknar. Och bacillerna måste förstas spridas genom någon. Men låt oss åtminstone inte beskylla dem som kommit från sanatorium och är ofarliga. I flertalet fall därför att sjukdomen är så läkt, att de helt enkelt inte längre kan sprida baciller, eller i mindretalet fall därför att de lärt konsten att sköta sig och för den skull trots den teoretiska möjligheten med all säkerhet inte varit upphov till sjukdomens fortsatta spridning. Skall någon anklagas, måste de utväljas, som är sjuka utan att veta om det. Även om det alltid är klandervärdt med varje form av hänsynslöshet mot omgivningen vid s.k. vanliga förkylningar, så kan man knappast döma dessa ovetande till alltför stränga straff. Den som är frisk bör vara försiktig med beskyllningarna. De kan en dag användas mot honom själv. Bli inte heller en av dessa välvilliga människor som spårar tuberkulos så fort en sjukdom av något slag inträffar.

Bland den majoritet av lungsjuka, som dessbättre aldrig behövt möta smittoskräcken i någon form, finns två som totalt missuppfattat vad det rör sig om. Den ene förklarar att han "endast haft vård på sanatorium för vatten i lungsäcken och har aldrig haft något positivt bacillprov, varför bacillskräck ej kan komma ifråga". Den andre förklarar att "jag för min del har inte haft några obehag, för efter vad doktorn sagt har jag inte varit smittobärande". Om det vore så väl ändå som dessa båda kamrater tror. I så fall skulle det helt enkelt inte ha funnits någon smittoskräck, ty det utmärkande för denna företeelse är just, att den yttrar sig där den är fullständigt obefogad.

"Obehaget är nog störst hos den som lider av smittoskräcken."

Hur ska man bäst värja sig mot den nedbrytande styrka, som ligger i misstänksamhet från omgivningen? Ja, först bör man med hjälp av upplysningsskrifter och läkarartiklar söka överbevisa om den felaktiga inställningen. Göres detta på rätt sätt, är det säkert tillräckligt i flertalet fall. Men mot dumheten kämpar som bekant själva gudarna förgäves. Tyvärr tycks en del människor vara abnormt immuna mot varje slag av upplysning. I dessa fall — man vågar beteckna dem som relativt fåtaliga — måste den lungsjuke söka förhärda sig och gärna instämma i att "jag har ett sådant sätt så jag bryr mig ej om att folk är rädda".

Åtskilliga förklarar att de aldrig nämner om att de haft tuberkulos. Om de gjorde det — därom är man alldeles överens — hade de nu haft massor av dystra upplevelser. Denna resignerade

"Har en son på 10 år, förr har han fått leka med de andra barnen, nu leker han själv", berättar en f.d. sanatoriepatient. Varför i onödan isolera en liten samarbetsmänniska?

inställning har haft sin grund i vetskapen om kamraters öden, som berättats under sanatorievistelsen. Varför skulle man själv slippa undan lindrigare. Som vanligt är det de tråkiga episoderna som berättas och går från mun till mun, medan de som inte haft någon obehaglig erfarenhet inte heller har ansett sig ha någonting att meddela. Risken för felaktiga proportioner blir uppenbar. För att inte skrämman upp dem som nu ligger på sanatorier och kanske med hävan ser mot en oviss framtid, lämnas rådet: Fråga när de tråkiga intermezzona timade. Kanske visat det sig att händelsen ligger ett eller annat decennium tillbaka i tiden.

På en del platser och i vissa fall kan det vara annorlunda, men många gånger är det mest förnuftigt att inte förneka sin sjukdom eller f.d. sjukdom. Inte behöver man för den skull göra som den som förklarar att "jag underlåter aldrig att tala om att jag varit lungsjuk". Detta enkla faktum behöver inte nödvändigt utbasuneras i alla både möjliga och omöjliga sammanhang. Men där sunda förnuftet säger att man bör tala om förhållandet, ska man också göra det. Ingenting är farligare än om man jämsides med den alltmera intensifierade och långtgående upplysningsverksamheten lägger märke till en avgjord motvilja hos de lungsjuka själva att avslöja sin sjukdom. Hur lätt är det då inte att man tänker: "Ingen rök utan eld". Vilket i vårt fall blir refleksionen: Om han eller hon på allt sätt söker dölja sjukdomen måste detta innebära att han verkligen är farlig för omgivningen.

TRE GODA TING

sett ur tuberkulosvårdens synvinkel hittar man i motionsfloden till årets riksdag. Riksdagsman Sigfrid Jonsson, tillika ordf. i De lungsjukas riksförbund, står bakom de tre motionerna. I två fall har han riksdagsman K. J. Andersson i Alfredshem som medmotionär.

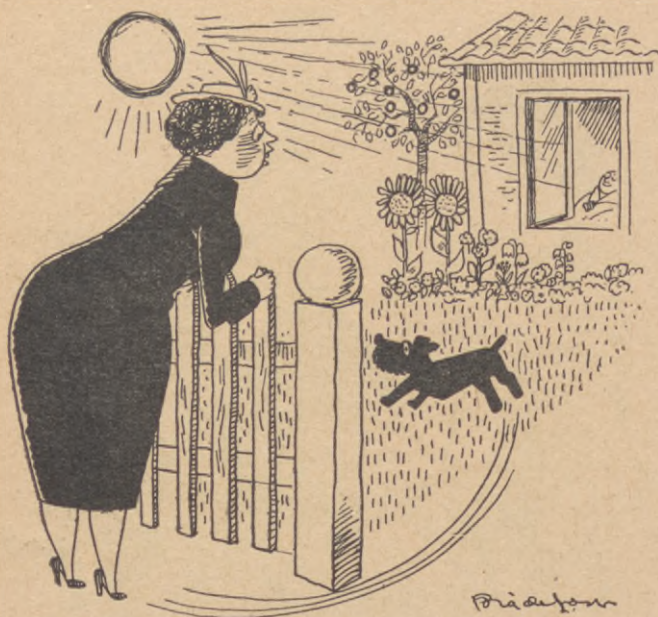
I motion nr 142 A. K. om ändring av par. 3 mom. 3 i gällande lag om folkpensionering framhålles att många, särskilt tuberkulösa utestängas från att erhålla sjukbidrag och att nämnda lagrum bör ändras så att sjukbidrag kan utgå omedelbart sedan läkare konstaterat sådan höggradig nedsättning av arbetsförmågan som anses bli bestående minst ett år. Motionärerna hemställa att denna ändring — som redan i princip förordats av förra riksdagen — skall träda i kraft den 1 juli 1952.

Motion nr 122 A. K. gäller förhöjt anslag till pensionsstyrelsens invalidförebyggande verksamhet, att maximibeloppet vid yrkesutbildning höjes från 2.000 kr. till 2.500 kr., d. v. s. i paritet med arbetsmarknadsstyrelsens bidrag för liknande verksamhet för partiellt arbetsföra. Likaledes hemställes om ökning av anslagen för startande av egen rörelse till partiellt arbetsföra, inköp av arbetsmaskiner och dyl.

I den tredje motionen, nr 123 A. K., om anslag till allmänna skärmbildsundersökningar, hänvisas till att medicinalstyrelsen fäster stor vikt vid att utveckla diagnostiken, d. v. s. utvärdering av skärmbildsfynd och att kostnaden för denna speciella forskning beräknas till sammanlagt 4.000 kr. I motionen framhålles vidare, att det inte kan vara rimligt att vägra ett anslag på sammanlagt 4.000 kr. som är av stor betydelse för att säkra effektiva resultat av åtgärder för skärmbildning, som upptagits till ett belopp av 913.000 kr.

där är alla lika och ingen rädd för den andra". Visst bör det vara så trivsamt som möjligt på sanatorierna, men världen utanför får inte vara så kallt ogästvänlig, att anstaltsvistelsen betraktas som livet, när det är som bäst. Den bitterhet som talar hos den som "önskar komma från hemkommunen och aldrig sätta min fot här mer" eller resignationen i påståendet "det kan aldrig bli som förr" visar allvarliga brister i folkuppfostran. Visserligen har det blivit avgjort bättre, upplysningen burit allt rikare frukt och vidskepelsen drivits tillbaka även på detta område, men framstegen sker inte tillräckligt snabbt. Om läkarna och de lungsjukas egna organisationer ensamma ska sköta upplysningen också i framtiden, dröjer det alltför länge innan målet är vunnet, innan varje svensk vet vad tuberkulos är och därigenom blivit befriad från smittoskräcken. Därför är det oerhört betydelsefullt, att vi får hjälp av alla dem som *vet*, att dessa inte döljer sin kunskap utan delar med sig när så behövs. Då besparas en f. d. lungsjuk den obehagliga känslan att bli betraktad som sjuk fast han är frisk och att anses farlig trots att han sköter sig exemplariskt. De lungsjuka känner sitt ansvar, må också de övriga känna sitt!

Kurt Kristiansson.

"En dam frågade en väninna om hon trodde det kunde vara farligt för hennes lilla hund, då han råkat vara lös och sprungit in i vår trädgård dagen efter det jag intogs på sanatoriet"
— kommentarer överflödiga!

Om smittoskräcken ska totalt utrotas — och det är dit vi strävar — måste först av densamma betingade reaktioner hos oss själva försvinna. Denna ordning — frimodighet hos de lungsjuka först, förnuftig inställning hos alla s. k. friska sedan — är ofrånkomlig och kan inte kastas om, även om det visst inte ska förnekas, att den tidslucka, som uppstår, ibland kan bli besvärlig.

Två exempel som alla — t. o. m. den som till äventyrs hyser en portion skräcktendenser inombords — är överens om är sällsynt löjväckande. Det första: "En dam frågade en väninna om hon trodde det kunde vara farligt för hennes lilla hund, då han råkat vara lös och sprungit in i vår trädgård och nosat dagen efter det jag intogs på sanatoriet." Kommentarer överflödiga. Detta exempel är färskt, medan det följande är ett klipp ur en dagstidning för jämt 50 år sedan: "En i sitt slag ovanlig begrafning ägde sistlidna söndag rum å... kyrkogård. Det var stoftet av en genom lungsot borttryckt yngling, som då vigdes till sista vilan. En endast liten öppning i jorden hade lämnats för de tre skoflarna mull. Begravningsgästerna deltog på något afstånd i den högtidliga akten..." Man fruktade tydligen att bacillerna skulle tränga igenom kistan och virvla omkring i luften. Endast den starka känslan av de tre "skoflarnas" stora betydelse förmodade följet lämna kvar ett litet hål i jorden!

Säkert småler alla åt damen med den lilla hunden och den sällsamma begravningen. Men märk — i sak är alla de episoder som tidigare skildrats precis lika tokiga. Möjligen graden skiljer men absolut inte arten.

"Det kan aldrig bli som förr."

Det är beklämmande att möta så mycket onödigt lidande alstrat av fördomar, som människor i en upplyst tid och ett civiliserat land fortfarande inte anser sig kunna undvara. Ingen borde få känna som den som förklarar att "den roligaste tiden jag har och har haft är när jag befinner mig på sanatorium —

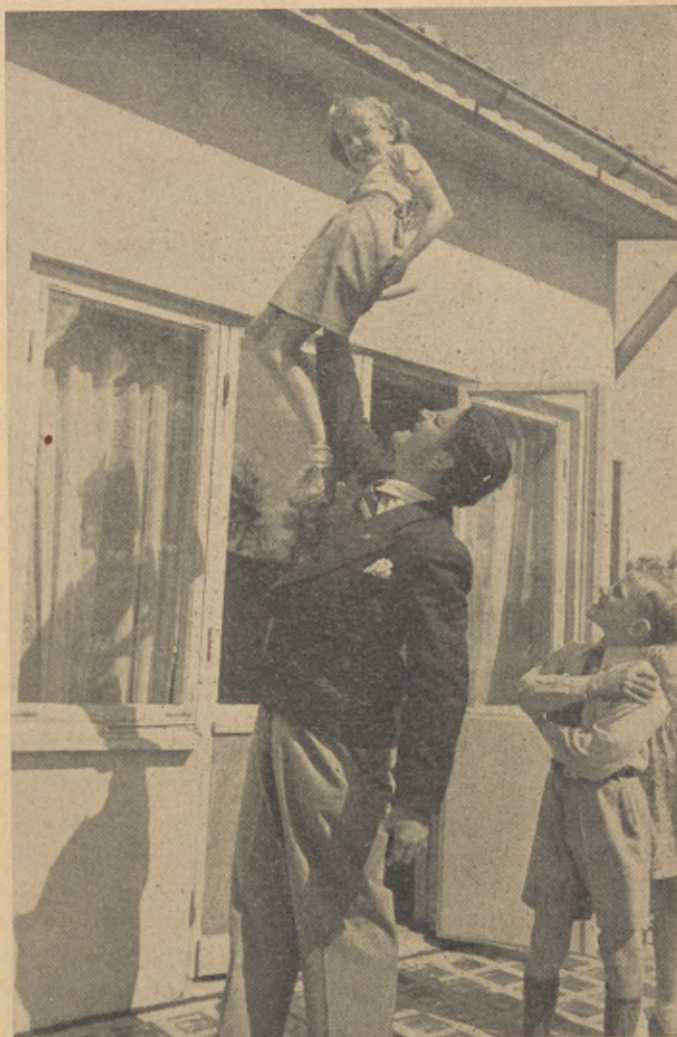

VÄGEN TILL KAMRATSKAP

Den välkände folkbildningsmannen Carl Cederblad har givit ut en triologi som han med ett gemensamt namn kallat för Kamratskap. Böckerna behandlar människan från det hon är en liten kravlande och skrikig krabat till det hon är mogen för medborgerliga uppgifter i det demokratiska samhället. Denna brett upplagda och populärt skrivna skildring ger Cederblad tillfälle att excellera i belästhets och citera skribenter en masse: psykologer, journalister, författare, samhällsvetare o. s. v. Det är faktiskt en hel allmänbildning som passerar i revy och de något fåkunniga, för vilka böckerna skrivits, bör rimligtvis erhålla rikligt utbyte. Några brister bör kanske påtalas innan vi går över till att ge smakprov på böckernas innehåll. De myckna citaten och referaten medför att Cederblads triologi får ett kaotiskt drag och man har ibland svårt att hitta Cederblads egen mening. Vidare är citat och en del andra (exempel-) texter satta med mindre stil än den som är den vanligast förekommande i de tre böckerna och det medför att man ofta inte vet vad som är citat och vad som är Cederblads egen tillverkning.

Ett av de mest intressanta referaten hos Cederblad är de som berör hackordningen i hönsgårdar. Det finns nämligen bland höns en hacklag som i all sin komplikation spänner mellan att en höna hackar alla men blir själv inte hackad alls och att en annan höna hackas av alla men själv hackar hon ingen. De här rönen har man lyft över på skolklasser och härvid har man kunnat konstatera att skoleleverna har en liknande ordning. Vid dessa undersökningar har man också funnit att en pojkklass närmast kan liknas med ett regemente och att flickklassen utgörs av flera klickar vilka har stor frändskap med syjuntor. Hos pojkarna uppskattas mod och yttre och inre färdigheter, medan flickorna blir omtyckta av sina kamrater om de har vackert utseende, vackra kläder och ett vårdat yttre. Cederblad nämner här de grupper som sociologerna brukar använda och exemplifierar dem. Skolklassen är en bra primärgrupp med sin direkta kontakt, sekundärgruppen är större, en stor skola är här en lyckad jämförelse och slutligen har vi tertiärgruppen som tillfälligt uppkommer då t. ex. en eldsvåda brutit ut och åskådarna ingriper för att hjälpa till att släcka.

Den viktigaste primärgruppen är familjen och denna grupps enorma betydelse för den vuxna individens reaktioner är rent av överväldigande, ett förhållande som kraftigt betonas av Cederblad. Han inleder sina resonemang med en återblick på den vid det här laget klassiska arv-miljödebatten och formulerar därvid några rader som är värda att citeras. Cederblad framhåller

Bilden ger starkt intryck av samförstånd och harmoni mellan föräldrar och barn. Är hemmet harmoniskt, lugnt och kärleksfyllt, får också barnen vanligtvis dessa egenskaper.

ler att den ekonomiska och politiska inställningen har inflytande på ställningstagandena i denna debatt och fortsätter: "Om man hör till det härskande skiktet eller har tagit sig upp i det, är det nog klart att man i varje fall för sin personliga del har goda arvsfaktorer att tacka för framgången. Men om man inte hör dit och inte kommer dit, så beror det givetvis på fattiga eller vidriga miljöförhållanden. En aristokrat har större benägenhet för arvstro än en demokrat. En nazist är inne på en vild ödestro om övermänskliga, heliga ras-typer, herrefolk och på motsatserna, som ska behandlas med stamping out-metoder. Och kommunisterna? För dem är individerna en deg som man kan göra vad som helst av".

Ett makabert exempel på hur viktig miljön är, utgör de två "vargbarn" som man funnit i Indien i en grotta,

Sång och musik stärker samhörighetskänslan och gör skolarbetet lättare. Sången är ett omtyckt inslag i den moderna undervisningen ex. skolradioprogrammen.

omhändertagna och "uppfosttrade" av vargar. Upptäckten av de två barnen låter så här i en sanningsenlig skildring: "Båda rörde sig på alla fyra, d. v. s. de kröp på knän och händer men sprang på händer och fötter. Deras ögon var anpassade till ett liv i mörker. De sov nästan aldrig efter midnatt, tvärtom, under natten var de alltid i rörelse och visade inga tecken till mörkrädsla. Däremot skydde de dagsljuset. Om dagarna sov de så mycket som möjligt. De åt endast rått kött och gillade att ligga på marken och gnaga på stora ben. Deras luktsinne var utomordentligt, särskilt när det gällde att spåra upp kött. Hörseln var ytterligt skarp, vida bättre än hos jämnåriga barn. De hade intet språk utan använde grymtningar och morranden; på natten uppgav de långdragna tjut, som liknade vargarnas. För värme och köld var de i hög grad okänsliga, men var det särskilt varmt, öppnade de munnarna och häschade med utsträckta tungor. De ville inte ha kläder på sig, och Kamala (det ena barnet) rev kläderna både av sig och sin lilla syster. När de fick vatten i en skål, drack de inte utan lapade vattnet i sig som hundar; de åt utan att använda händerna".

Efter mycket lång tid lärde sig ett av de här barnen mänskligt beteende, det andra dog kort tid efter omhändertagandet.

*

Föräldrarna bör betänka hur viktig hemmiljön är för barnen, hävdar Cederblad, så att de ger dem en lugn, harmonisk och kärleksfull omvårdnad. Skolan ska sedan bygga vidare på den grund som hemmen lagt och eventuellt hela där hemmen brustit; det är på

framtidens skola som Cederblad ställer dessa förhoppningar. Då han kommer in på framtidens skola, ger han också en återblick av skolradikaler ända från 1600-talet fram till vår tid. Bland de svenska och utländska namn som där förekommer saknar man Strindbergs. Han har nämligen i ett företal till sin bok "Gif-tas" (utgiven 1884!) sagt några framsynta och kloka ord: "Framtiden som skall avskaffa skillnaden mellan folk- och elementarskolor, studentexamen och alla andra examina, skall en gång känna sig skyldig att införa en enda gemensam borgerlig examen, vilken skall ersätta konfirmationen. Denna examen skall vara en och samma för man och kvinna, och endast omfatta en fullständig kännedom om konsten att läsa, skriva och räkna samt kunskap om födelselandets lagstiftning, om medborgerliga rättigheter och skyldigheter, samt ett levande språk (!). Den som sedan vill lära sig vad Cicero ansåg om Lucias Sulla och vad Moses hade för avsikter med Israels barn, den må göra det, om han nämligen får tid med sådan lyx, då framtiden kommer att fordra av varje medborgare, att han arbetar med sin kropp för sitt uppehälle, såsom naturen bestämt det". Det var som sagt skrivet 1884.

Enklast karakteriseras Cederblads uppfattning om den gamla och den nya skolan med följande. I den gamla skolan stoppar läraren kunskapsstoffet i eleven, medan han i den nya stimulerar eleven till att själv tillägna sig stoffet.

Med hjälp av bl. a. psykologin menar Cederblad att vi ska komma fram till ett kamratskap inte bara mellan barn och föräldrar, mellan elever i samma klass och skola, mellan lärare och elever o. s. v., utan också mellan man och hustru — ett grundläggande kamratskap! Och för att uppnå detta kamratskap hävdar han som så många andra att grunden måste läggas i ungdomen. Han refererar i samband härmed Kinsey som av sina undersökningar fått fram att människans sexuella aktivitet är som störst i 16—17-årsåldern, medan kvinnornas däremot kommer betydligt senare, först i 25-årsåldern eller ännu senare, 35—40 år. Cederblad inmutar en egen landsremsa mellan sexualasketer och sexualradikaler och talar om sexuell kultur som han enkelt och lättfattligt anger med att samlivet bör präglas i stigande grad av ömhet, respekt för människovärdet och av givandets lycka. Att han sedan tycks tro på en viss grad av sublimering och att den nu genomförda kommunsammanslagningen är olämplig, därför att den kommer att beröva samhällsmedlemmarna sockenkänslan, må inte avskräcka någon från att läsa hans engagerade och av omtanke och vänlighet präglade böcker.

ROLAND EKSTRÖM.

Carl Cederblad: Kamratskap, pris per del 7:75. KF:s Bokförlag.

Tjugu år efteråt

Till minne av Elfred Berggren

I Bonniers Litterära Magasin 1932:7 recenserade Sven Stolpe en då nyutkommen roman under rubriken "En postum debut". Romanen hette "Robotarnas Gud". Författare var en bergsingenjör vid namn Elfred Berggren, och på bokomslaget bak-sida uppgavs, att han avlidit, innan boken ännu gått i tryck. Kritiken tog mycket välvilligt emot den lilla romanen, men på sina håll trodde man, att uppgiften om författarens död var att hänföra till de litterära falsarierna och tillkommen för att stimulera försäljningen. En kritiker ansåg, att handlaget vore alltför drivet för att tillhöra en debutant och gissade för sin del på Sten Selander som författare, detta bl. a. på grund av det imponerande naturvetenskapliga vetande, som boken gav prov på. Men det rörde sig inte om något falsarium. Elfred Berggren hade vid nyss fyllda 31 år avlidit på Österåsens sanatorium den 2 februari 1932 efter en sjuårig sjukdomstid.

Hans yttre levnadsöde var inte på något sätt märkligt. Som nyutexaminerad bergsingenjör ryckte han vid 24 års ålder in till värnpliktstjänstgöring, ådrog sig som så många kamrater lungtuberkulos under militärtjänsten — sannolikt var det en gammal skada som förvärrades —, vilken sjukdom på grund av läkarokunnighet och läkarnonchalans vansköttes, så att han befann sig i ett mycket dåligt skick, när han omsider på vårvintern 1925 intogs på Österåsens sanatorium, där han kom att tillbringa det mesta av sin återstående levnad. Här behandlades han till en början med gulsalt; det var i sanochrysinrushens dagar. Men en tuberkulös njurskada omintetgjorde fortsatt behandling. Han behandlades sedan med dubbelgas, och lär visst f. ö. ha varit den första dubbelgasaren på sanatoriet. Han revbensopererades två gånger och fick en njure borttagen. Men trots alla ansträngningar från läkare och patient progredierade sjukdomen obönhörligt och ledde efter sju år till döden.

Men om inte Elfred Berggrens yttre öde var märkligt, var hans inre utveckling det i så mycket högre grad. Hans läkare och vän, förre överläkaren vid Österåsens sanatorium Helge Dahlstedt, skriver i en minnestekning:

"Under de sju år jag följde Berggrens sjukdom kände jag en allt starkare beundran och vördnad inför hans personlighet och inför hans förmåga att finna sig i ett olyckligt sjukdomsöde. De första åren, innan han gjort klart för sig att han aldrig skulle kunna bli någon bergsingenjör, tog han saken med ro och lät dagarna gå. Han medvetet slöade till för att på så vis söka övervinna sin sjukdom. När han förstod, att hans ingenjörsbana var stäckad, inrättade han sitt liv därefter. Han hade riks-försäkringsanstaltens ersättning vid sjukdom ådragen under militärtjänst, men som han insjuknat så tidigt som 1925 hade han blott en mindre dagsättning med vilken han själv bekostade vården. Ersättningen räckte att betala den billigaste sjukvårdsvärdigaste.

Han började nu målmedvetet idka självstudier inom olika områden. Språk, filosofi, skönlitteratur, facklitteratur inom medicin och ingenjörsvetenskap, politiska och sociala arbeten studerades. Han slukade böcker, förde anteckningar och skrev ned sina tankar och funderingar. Han tog upp till studium problem, som dök upp i hans idérika hjärna. Genom tidningsartiklar sökte han erhålla en välbehövlig förstärkning till sin knappa kassa. I sin journalistik använde han sig som regel av någon pseudonym. En och annan kan måhända erinra sig ha sett signaturen C. A. Vern (cavern = hålrum i lungan). Under sista sanatorievistelsen, då han hela tiden var sängliggande i feber, arbetade han intensivt och målmedvetet. Han indelade dagen ändamålsenligt mellan arbete och vila, han gjorde sitt bästa för att hålla sitt hull uppe

Elfred Berggren

och sin kropp vid god vigör, han försökte t. o. m. målmedvetet sova! Han var lugn och föreföll på det hela taget nöjd, fann glädje av vad han läste och utträttade och hade även intresse över för vad som hände omkring honom på sanatoriet. Ibland präglades han av bitterhet, som tog sig uttryck i ironiska uttalanden, aldrig i förtvivlan eller missmod. När man kom in till honom, låg han och läste eller knackade på sin skrivmaskin och oftast hade han något att berätta, att fråga om, att diskutera."

Under de sista åren förde Elfred Berggren en dagbok, i vilken man kan följa hans tankar och arbete. Det är häpnadsväckande och för de flesta andra långvarigt sjuka förödmjukande att se, vad denne mycket svårt sjuke, dödsdömda man förmådde utträtta under det sista år han låg och febrade i sin sanatoriesäng. Den 12/1 1931 skriver han i dagboken: "Fått idé till ett radiospel, som jag skall skriva ihop bara tempen släpper ett tag. 38° på tystan. Skall heta *Det förbjudna området* och skall handla om robotar och människor. Från Afrika. Den grundar sig på vad jag skrev den 9/1 om stora hjärnan." Tre dagar senare sätter han i gång. Den 18/3 skriver han: "Ska jag göra om *Det förbjudna området* till en roman — *Robotarnas gud*?" Det dröjer inte länge förrän han börjar med romanen, och i mitten av augusti antecknar han i dagboken: "*Robotarnas gud* i det närmaste färdig i koncept och ungefär hälften maskinskrivet! Det är på tiden, ty tempet dålig och sputum ökar." Romanen blev fullbordad, men själv fick Berggren aldrig se den i tryck.

Boken om "*Robotarnas gud*" intresserar numer inte så mycket som skönlitterär skapelse, framför allt därför att person-teckningen är tunn och livlös. Innehållet är i korthet följande. En genial vetenskapsman lyckas montera in hjärnorna av ett par negrer, som omkommit genom olyckshändelse, i ett par robotar, där hjärnorna hållas vid liv i näringslösningar. Nerv-

ändarna till rörelseapparaten förbindas med robotarnas rörelse-mekanism. Hjärnorna aktiveras genom att utsättas för kosmisk strålning, och de på så sätt "levandegjorda" robotarnas för-havanden studeras omsorgsfullt. Vetenskapsmannen blir robo-tarnas gud. Romanen slutar med att han under experimentens gång blir dödad av en robot, sedan hans hustru honom ovetande fört över strålningsregulatorns handtag till det område, som bär ordet "förbjudet". Det är som synes en högst fantastisk historia och romanen har väl snarast varit en förevändning för Alfred Berggren att få föra fram sina funderingar om livet och döden, om Gud och människan. Den kan sägas snarare vara en samling aforismer och funderingar kring djupa ämnen än en människoskildring. Men den är också en utopisk roman. Den tänkes spela år 1975, och man kan ana, vilken glädje det måste ha berett den skolade ingenjören, att spekulera över, hur tek-niken skall ha förändrat människornas möjligheter femtio år framåt i tiden. I mycket har Berggren sett rätt. I hans roman färdas man med svindlande fart i tryckluftkabiner högt uppe i stratosfären. Man kan telefonera från flygplanet, vart man vill. Fulländad luftkonditionering har gjort, att man kan bo behag-ligt mitt under ekvatorn. O. s. v. Det är bara det, att utvecklingen gått så ofantligt mycket snabbare än Berggren kunde förutse. Det märks särskilt på det politiska planet. Men det vore knap-past rätt att förebrå Berggren för att ej kring 1930 ha genom-skådat den politiska utveckling mot diktaturer och världskrig, som vi haft att genomleva. Romanen är ändå full av klarsynta tankar och reflexioner av en stundom skrämmande aktualitet. Så här skriver han om möjligheten att spränga atomerna: "Jag minns, när min gamle lärare i skolan en gång talade om ato-mernas energiinnehåll och möjligheterna att genom atomspalt-ning nyttiggöra de energimängder, som är bundna där. Det är teoretiskt möjligt, sade han, men jag är övertygad om att det aldrig skall lyckas. *Det kan inte vara meningen.* Vi skulle i så fall få för stora kraftbelopp att disponera över, och det vore lindrigt sagt farligt, det vore riskabelt." Det har lyckats veten-skapsmännen att spränga atomer, långt förrän Berggren anade. Om de oerhörda risker företaget medfört för livet och kulturen, är vi tyvärr alltför medvetna. Det är bara ett exempel på de många problem, som sysselsatte den lungsjuke bergsingenjören feberheta hjärna och som han lagt fram i sin roman om Robo-tarnas gud.

Innan "Robotarnas gud" ännu var fullbordad, drog Alfred Berggren upp linjerna för en ny roman, som han också omedel-bart påbörjade. Den skulle heta antingen "Mannen som ville leva" eller också "Mannen som besegrade döden" och var avsedd att berätta om en man, som får veta, att han lider av en obotlig sjukdom, vilken inom kort leder till döden. Det heter om den i dagboken: "Centralproblemet blir faktiskt frågan om san-ningens betydelse, det faktum, att man inte ens omedvetet får ljuga för sig själv, om man skall tänka på att bibehålla sin styrka under svåra påfrestningar. Det är först när krisen kommer och sopar undan allt vad han (den påbörjade romanens huvudper-son) inbillat sig tro och handla efter, som han kan resa upp huvudet och på visserligen skälvande ben vandra vidare. Världen blir mörkare för honom, allvarligare, men djupare, han kän-ner sambörigheten med allt på ett helt annat sätt. Han förstår, att under denna press skulle han kunna bli konstnär, om annars förhållandena vore gynnsamma." Berggren hade bara en önskan, att han skulle få ett halvt år till på sig att leva, så att han skulle hinna fullborda sin roman. Men det blev inte så. Sex kapitel av romanen hann han skriva, sedan föll pennan ur hans hand.

Det var också ett annat litterärt projekt, som sysselsatte El-fred Berggren under detta hans sista, otroligt produktiva år. Det var en tidskrift för sjuka och friska, där de gemensamt skulle kunna diskutera de problem, som sjukdomen innebär för båda parter. Tidskriften kom också till stånd och upplevde sedan fjorton årgångar. Dess namn var "vi och ni", och den ut-gavs från Österåsens sanatorium, redigerad av Berggrens två vänner, doktor Dahlstedt och sedermera docenten Arne Wähl-strand. Det är inte för mycket sagt, att det torde vara en av de

vackraste tidskrifter, som utgivits i detta land. Berggren själv var den drivande kraften bakom det första numret av tidskriften, som gick i press i de stunder, då han dog. Själv fick han aldrig se det. Men avkastningen av de kommande numren lades till grund för en fond för medellösa patienter vid Österåsens sana-torium, en fond som kom att bära Alfred Berggrens namn.

Men Alfred Berggren hann med ännu mer. Under sömnlösa nätter med febern dunkande i kroppen låg han och tänkte ut underfundiga sagor, gjorde små dikter och satte ihop aforismer, som han sedan skrev ned i sin dagbok. De publicerades postumt i en rad årgångar av tidskriften "vi och ni" Numer är de svår-tillgängliga, och det är skada, att de planer, som den tidigt bort-gångne, betydande konstnären Stig Åkervall umgicks med att utge ett av honom illustrerat urval ur Alfred Berggrens förfat-tarskap, gick om intet.*)

Det är klart att Alfred Berggren många gånger kände bitterhet mot sitt öde. Det skulle ha varit underligt annars. Men det var ingen förlamande bitterhet. Han ägde en stark andes behärskade klarsyn i olyckan. Han lät inte lura sig i fråga om sin sjukdoms-situation och förde sig inte heller själv bakom ljuset. Alltför väl visste han, att hans dagar var räknade. Men det gav honom ingen dispens från att föra ett verksamt och värdefullt liv in i det sista. Arbete var hans livs signatur också i sjukdomens svår-raste stunder. Sig själv och sitt hårda öde glömde han i sin strä-van för andra. I grunden levde han därför ett rikt liv, ett liv som visserligen bjöd på mer sjukdom och plåga men också på mer lycka än de flestas.

I första numret av tidskriften "vi och ni" fanns intagen en översättning av Alfred Berggren av Robert Louis Stevensons berömda Requiem. Den får bilda avslutningen till denna enkla minnestekning.

Under stjärnornas vida rund
red min grav för min långa blund.
Glad som mitt liv var min sista stund
och nöjd jag lade mig ned.
På min gravsten du skriver blott:
*Han längtade hit och han vilar gott.
Seglarn vänt hemåt, och hem han nått,
och jägarn vänt hem från sin hed.*

*) I ett kommande nummer av Status skall återges ett litet urval av Alfred Berggrens tankar och ett par av hans sagor.

TIDSBILD . . .

Vår tid präglas inte bara av ekonomiska och politiska kriser utan också av moralens kris. Gamla gudar störtas och gamla goda seder ringaktas, man talar om "värde-inflation" och "idealrealisation", d. v. s. ingenting är he-ligt och idealen växlar nästan lika snabbt som dammodet. Man kan se det som en moralupplösning men man kan också se det som moralförnyelse. Uppenbart är att vi befinner oss i en övergångstid där det för den enskilde kan vara svårt att orientera sej, svårt att veta på vilket ben han ska stå. Politiska, religiösa och nationella ideal har ofta verkat enande inom grupper av människor men i ännu högre grad skiljande i stort — de otrogna, de olik-tänkande har utsatts för förföljelse, och självtillräcklig-heten har ökat med fanatismens styrka. För att blint följa såna ideal krävs en massupplevelse, den ensamma indi-viden är aldrig så blind som individen i massan. Mass-suggestionen är en företeelse som fått enorma proportio-ner i våra dagar med dess slagkraftiga suggestionsmedel: reklam, film, radio, press. Individens känsla för sitt egen-värde och strävan till en självständig uppfattning får svårt att göra sej gällande.

(Ur artikeln "Seder och oseder" av Åke Nordin i SIA.)

Lars Fredin:

Maharaja på öppen gata

Häromdagen hittade jag ett pärlhalsband utanför en av dom äldsta mjölkbutikerna i staden. Jag var egentligen nere för att köpa några pilsner och porter åt majoren jag är anställd hos.

Men jag hittade ett pärlhalsband och glömde drickat. En polis med osedvanligt blanka knappar (han var mycket ung och antagligen nyanställd) gick förbi. Pärlorna glittrade i morgonsolen. Han vände sitt huvud mot mig. Jag skakade i hela kroppen. Såg ut som om han antecknade något i huvudet. Svålen rörde sig upp och ned och han började sakta vifta med öronen som för att tillkalla hjälp.

Jag sprang hastigt in och gömde mig i en portgång. Efter en halvtimme kom jag tillbaka till majoren och hans hustru.

— Jag har hittat ett pärlhalsband, sa jag.

— Så underbart, sa majorskan.

— De e bara orrefors, sa majoren. Var har du pilsnern?

— O, kära majorn, sa jag. Inte kunde jag väl köpa pilsner med ett pärlhalsband i hand.

— Du kunde väl ha stoppat det i fickan, sa majorskan.

— Det hade varit stöld, sa jag och överräckte det till henne.

Men plötsligt gick tråden av och i nästan en halv timme låg jag och plockade pärlor på deras indiska matta medan majoren var nere och köpte pilsner.

— Vill du ha ett glas, sa han, när han kom tillbaka.

— Det skulle inte smaka illa, sa jag. Under vårt pilsnerdrickande frågade han mig, om jag inte ville bli maharaja.

— Va e de för nåt, sa jag.

— Ta fram band nummer tretton av Nordisk familjebok, sa han. Slå upp spalt 641 och börja läsningen efter rad tolv slut. Där har du ordet.

Det stämde. Vilket minne, tänkte jag med respekt.

Jag läste: Maharaja, skt ("storkonung", "konung"). 1. Regerande furste, landsherre i Indien, fordom möjl. härskare över ett större område (jfr Raja 2). — 2. I buddistisk myto...

— Stopp, sa majoren och fortsatte själv: I buddistisk mytologi fyra gudar, som bebö den lägsta himmelen och härskar över de fyra väderstrecken.

— Jag förstår, sa jag ödmjukt.

— Fan du gör heller. Vi måste köpa ut lite la Garonne först. Utan vin i kroppen

kan man varken vara kung eller major, sa han. Och minst av allt maharaja.

Han ringde till en expressbyrå och skickade ett bud till Bolaget.

Klockan tre på natten hade vi druckit ur tolv flaskor la Garonne.

— Nu är du mogen, sa majoren. Nu kan du bli maharaja å polis å kung å allt varu vill, sluddrade han men med värdighet i tonen.

— Å major...? vågade jag tillägga.

— Nä, så fan heller, sa majoren. De måste man gå genom Karlberg först för å bli. Kom nu!

skulle kunna fått rum med ett dussin hundvalpar innanför, sa majorskan när hon såg mig.

På slaget fyra dubbade majoren mig till maharaja med ett långt svärd, som han arvt från en släkting som stupat under franska revolutionen.

Gatorna var nästan tomma. En sophäst spetsade öronen, när han fick se mig.

— Hästar e kloka djur, sa majorskan.

— Ska jag tala svenska, sa jag.

— Ja, inte fan ska du tala esperanto, sa majoren.

Majoren hade slutat sitt tal...

Han tog en handfull pärlor och började trä på mitt hår. Han gjorde knut på knut å majorskan kammade mig å shinglade mig å borstade mig å sydde två pärlor i vardera örsnibben, så att jag höll på å skrika, när jag såg det i spegeln. För jag kände ingenting. För de hade la Garonnen tagit bort. Å det var högtidligt som i kyrkan när jag tog på mig majorskans gula kamelhårspåls å fick ett par påskrisfjädrar i knappålet å ett brett negresshalsband, som majorskan trädde på mig och som majoren sa att han köpt på loppmarknaden i Paris.

Jag fick låna ett par hampasandaler, som majoren också köpt någonstans söderut. Och dom fjädrade så lätt att jag fick en mycket värdig gång. Och påsen var så lång och rymlig att jag nästan

— Vila lite mer på vingarna, sa majorskan till mig och log.

— Svikta, sa majoren.

— Som en dyning, sa jag och kände mig stolt över det fina ordet. Som en dyning, som en dyning, sjöng jag tyst för mig själv.

Innan vi anträdde vår färd ut i den morgontidiga staden tömde vi ett sista glas iskyld la Garonne.

Några hemvändande sjömän gapade ginnungalikt, en nattvakt bleknade, två jungfrur upphörde att stöta, en svetslampå höll på att slockna och en sopkärå sprang upp på trottoaren. Men majoren klappade hästen och bjöd sopkusken på en cigarr och talade om att jag var maharajan av Brahma Putra på tillfälligt be-

sök i Stockholm. Att jag egentligen reste incognito och därför inte ville visa mig så långt fram på dan att jag kunde riskera en belägring.

— Vid denna tid på dygnet är ju blott förståndiga människor uppe, sa han. Med

— Jag tog på mig majorskans gula kamelhårspäls å fick ett par påskrisfjädrar i knapphållet...

guld i mund, tillade han, när han såg en plomb av detta material i sopkusdens tandgård. Ni morronmänniskor...

— Håll käften, sa sopkusken.

Det hade han nog inte vågat säga om majoren haft uniform på sig, tänkte jag och kände mig varm invärtes.

— Men kära lilla du, sa majorskan. Inte ska du väl reta honom för att han har guldpomber.

Majoren såg ut som en mycket vissen solros, när han hörde hennes ord.

Och han tänkte: Även du min dumma, heliga lilla kossa. Och han mässade tyst för sig själv: ty helig, helig är du, ithy äktenskapet är instäftat av gud, som i sin tur är instäftat av de heliga prästerna.

— Va sa majorn, sa jag.

Sopkusken blängde på mig och försvann med sin nyckelknippa in i ett stort punkt-hus.

— Vi går och dricker en öl nånstans, sa majoren och verkade ytterligt irriterad. Maharaja, finns det nåt ölfik nånstans här i närheten?

— Bara Kättingen i Gamla stan, sa jag. Men där tror jag inte att dom släpper in maharajor, tillade jag troskyldigast.

— Dumheter, sa majoren. Men var fan-ken ligger Gamla stan!

— Mellan broarna, sa jag.

— De e bra, sa majoren.

Majorskan såg ut som en blyg liten skolflicka i de första tonåren.

— Men inte kan väl jag följa med på Kättingen, sa hon med sin rosenknoppiga röst.

— Visst fan kan du de, röt majoren och skrämd upp en ekorre i ett träd.

Hela Kättingen gapade, när vi kom in.

— Öl och smörgåsar, sa majoren.

— Och en pommac åt mig, viskade majorskan.

— Vi kan inte servera damerna, sa servitrisen.

— Damerna, röt majoren. Maharajan av Brahmaputra e fanimej ingen dam. Han är min kalfaktor. Jag är ute och roar mig med min kalfaktor. Förstått!

— Javisst, javisst, svarade servitrisen och neg och bockade och log och försvann in i köket.

— Den här testningen har utfallit mycket bra, sa majoren när ölen kommit på bordet.

— Var e min pommac, kved majorskan.

Majoren hörde henne inte.

— Den här testningen visar, fortsatte han, klädernas makt, klädernas själ så att säga. Och därav kan jag dra den slutsatsen att kläderna gör mannen och modets växlingar kvinnan.

Var e min pommac, kved majorskan.

— Det finns inga modets växlingar hos mannen. Mannens mod är konstant ithy hans kläder äro desamma. Se blott hur liten skillnad det är mellan modell Å och modell 39. Det är bara det att modell 39 är öppen i halsen, vilket bevisar vår öppenhet, m. a. o. vårt mod att hålla halsen öppen. Du märkte själv, sa han och vände sig till mig, hur stor makt du hade över sopkuskar, hästar, nattvakter, jungfrur och svetslampor. T. o. m. de döda tingen alltså. Och trots, trots — min käre kalfaktor — trots att du gått i min fru majorskans kamelhårspäls har ditt utseende av maharaja helt täckt alla tvivel på din konungliga identitet. Du har försatt allmänheten i ett sådant tillstånd att vidskepelsens portar öppnats på vid gavel och en makt — större skulle jag tro än Faraos och Japans kejsare — har trängt in i de-

ras kroppar och uniformerat deras hjärtan med skräck, som är maktens kärna.

Majoren hade slutat sitt tal. Jag tackade honom. När vi skulle gå såg jag att en bil med hög mast väntade på oss.

— Härligt, vi får fri skjuts, sa majoren och kaféet gapade.

En överkonstapel stod i stram givakt utanför bilen.

— Välkomna, välkomna, sa han i låg ton så att inte allmänheten skulle höra det. Och under färden tillade han:

— Ni har räddat klädernas själ, uniformens idé och symbol. Vi äro er mycken tack skyldiga, herr major och herr maharaja. Ryktet har redan gått ut över hela stan. Och alla tidningar har kommit ut i extraupplagor fyllda med glädjetjut över denna allians mellan österland och västerland, denna hyllning till den heliga uniformen, det stoltaste av klädesplagg — universums själ.

Aldrig hade jag trott att en överkonstapel kunde elda upp sig i sådana extaser. Men mycket ska länge vara människan fördolt.

— Var e min pommac, hörde jag majorskan kvida.

Tecknare Gösta Kriland.

Den nya syndaflo den

Den minnesgode läsaren erinrar sig kanske, att vi i ett tidigare nummer av denna tidning (nr 10/1951) berättat om den enorma mängd litteratur, framför allt facklitteratur, som väller fram likt en ny förfärlig syndafloed dränkande varje möjlighet till fullständig orientering och överblick. Vi nämnde i sammanhanget, att det årligen trycks och publiceras över en miljon vetenskapliga uppsatser och att många av dessa är medicinska. Det finns ju över tretusen medicinska tidskrifter i världen.

Vårt påstående, att även den som arbetar inom en helt liten specialitet inte längre mäktar följa med allt som sker inom området, tål säkerligen ett påfrestande hållfasthetsprov. Hör bara, vad som hänt US ARMY MEDICAL LIBRARY'S CATALOGUE, världens största medicinska bibliografi! Arbetet på redigeringen av denna väldiga katalog, en förteckning över böcker och tidskriftsartiklar i medicinska ämnen, har plötsligt avbrutits mitt i bokstaven "N". Det är något av en sensation. Och orsaken?

Man har kommit underfund med att det inte är någon mening med att fortsätta detta katalogiseringsarbete. Rubriken "Tuberculosis", d. v. s. förteckningen över publicerade böcker och tidskriftsartiklar om tuberkulosen, skulle komma att omfatta minst 85.000 titlar. En sådan förteckning saknar allt praktiskt värde, ingen mäktar sovra bland så många titlar. Man kan inte se skogen för bara träd.

Ester Sjöblom:

SERIEMAGASINEN

Seriemagasinen konkurrerar med veckopressen framhåller Ester Sjöblom i denna artikel. Denna "litteratur" med dess "revolverromantik" och fantasilöshet vänder sig framförallt till ungdomen påpekar författarinnan och formar sin artikel till en skarp protest mot det konstnärliga och förljugna i den framvällande floden av serier.

Diskarna i våra tobaksaffärer översvämmas f. n. av seriemagasin. Dessa färgprunkande alster konkurrerar framgångsrikt med veckotidningarna. Karl-Alfred, Stålmannen, Prins Valiant, Peggy Lett och Kalle Anka är ju väl kända. Ofta — rent tekniskt — skickligt gjorda men tråkiga saker, med ett innehåll vars fantasilöshet närmast liknar rena larvet.

Man häpnar över att det finns köpare till dessa enfaldiga publikationer. Men ingenting tycks vara så tarvligt, konstnärligt och förljuget att det inte sväljs med hull och hår. Som de unga sjunger brummar de gamla. Seriemagasinen sitter i händerna på allt slags folk, utlösande gapflabb eller förtjust fnitter, allt efter var och ens läggning.

Serierna spekulerar i det sämsta hos människan. De kännetecknas av rå hjärtlöshet. Revolverar knallar, knivar blixtrar och knutpiskor viner i luften och det stackars offret kastas ofta framför ett frambrusande tåg bunden till händer och fötter.

Den som vill får också lära sig femtio sätt att avliva Stålmannen. Borra diamantspetsar i bröstet på honom, förgöra honom med släggslag, bränna ihjäl honom med elektricitet o. s. v. Naturligtvis dör han inte ändå, det vore att hoppas för mycket, men man tänker beklämd på att barn matas med denna ohöljda sadism. Det finns fredsälskande människor som vägrar att låta sina telningar leka med tennsoldater, för att inte väcka den slumrande destruktionsdriften. Men de köper gladeligen seriemagasin och låter sina

Här ett färskt prov av ett seriemagasin för flickor. Den sköna med revolver är omslagsbild på första sidan, som också reklamerar för "Främlingens kyss" i nr 2 1952. Temat med kyssen medför många förvecklingar med lika många revolverknallar och bovar, som ramlar baklänges. Till sist ramlar naturligtvis hjälten i hjältinnans famn — segraren över alla bovarna får sin kyss.

ungar läsa. I snart sagt varje familj där det finns barn ligger dessa avfallsprodukter framme. Alster där allt det fina och riktiga hos människan avhånas och förlöjliga.

De serier som vänder sig till den kvinnliga läsekretsen är litet annorlunda, men inte mindre förljugna. Här figurerar den unga, obetydliga flickan, som utan några ansträngningar kvickt blir en lysande stjärna, mannekäng eller dansös. Endast de s. k. önskeyrkena förekommer. Ett vanligt arbete har ingen chans hos serietillverkarna. De bortser helt och hållet ifrån att varje framgång måste föregås av intensiva ansträngningar. Flickan lyfts bara helt enkelt upp, hölls i pälsverk och sätts i en bil. Så småningom infinner sig den lede frestaren som förför henne, d. v. s. han kysser flickan. Att bli kysst i en serie är detsamma som att bli förförd. Den som trånar efter mera rafflande saker får

vända sig på annat håll. Anständigheten är det inget fel på. Den står på en rent omänskligt hög nivå. Ingen behöver heller misströsta om slutet. Flickan återvänder alltid till den axelbrede, präktige unge man som troget väntat på henne i sin smaklöst möblerade enrumslägenhet.

Slagsmål, tortyr och ond, bråd död eller kärlekshistorier i lyxmiljö är den vanliga handlingen om vi undantar Kalle Ankas s. k. putslustigheter. Man måste förvånas över den ihärdighet med vilken dessa magra uppslag varierar. Ändå finns det goda uppslag och en hel skattkammare att ösa ur.

Unga människor som ännu inte funnit sin plats tycker ibland att livet är grått och enahanda. Intet av det underbara man drömt om inträffar bara därför att man får sitt första par långbyxor eller börjar med läppsmink. Det är inte roligare på ett ointressant jobb än på skolbanken. De

Här ett prov på modernt seriemagasin för pojkar. Här är kyssarna sparsamma, men revolverknallarna så många flera. Det olustiga mördandet talar för sig själv liksom högen av fallna på sista bilden — är det nyttig läsning för unga människor som håller på att utvecklas?

flesta ungdomar har — dessbättre — ingen fallenhet för att slå ut fönsterrutor eller stjäla bilar. Men de längtar efter spänning och äventyr som kan komma dem att glömma den dagliga lunken. Då kommer seriemagasinet som en räddande ängel. Här får man leva med, ofarligt, i rafflande gangsterdåd och otroligt underbara kärlekshistorier. Allt det som man drömmer om och som inte händer i verkligheten händer här. Bortkomna, tafatta pojkar blir hjältar och en fnittrig skolflicka förvandlas hastigt och lustigt till en världsdam som bär ÖDET i sina fräsande sidenkjolar. Här finns möjlighet att få plåster på sår som redan börjat svida. Var säker om att denna möjlighet ut-

nyttjas. Seriemagasinet går ut i stora upplagor och finner vägen främst till ungdomen. Även de som skryter av att aldrig öppna en bok vet precis vad Stålmannen och Peggy Lett haft för sig den senaste veckan. Och dessa till synes så oskyldiga upplevelser uppmanar en eskapism av betydande mått. Alla har väl träffat på människor som så att säga lever i seriernas värld. Som vägrar att godta livet sådant det är och i stället drömmer om en tillvaro efter fantasimönster.

Små pojkar är ofta elaka mot djur och mindre kamrater. Av skilda anledningar blir det så. De behöver inte i sin lektyr uppmanas till större hjärtlöshet än vad de redan presterar. I stället borde det

ligga i föräldrarnas intresse att lära barnen respekt för livet, sak samma om det tillhör en människa eller en pipande fågelunge.

Och vad de unga flickorna beträffar — nog behöver det sättas spärr mot deras dagdrömmeri! De bör inte matas med historier om hur man utan ringaste ansträngning "gör lycka". Inte heller bör de tutas fulla med trams om hur alla deras problem blir lösta som genom ett trollslag bara de blir gifta. De är legio, förty att de är många, som hela livet fått ängra den blinda tilltro till kavajkostymens magiska krafter. Den som möter livet med infantila lyckodrämmar är sannernligen illa utrustad.

Serierna tillhandahåller en förfalskad verklighet där inga problem existerar, där människorna inte arbetat "ty Vår Herre han föder dem ändå".

Skillnaden mellan den trasgrannt utklutade fantasivärlden och ett tungt, ofta illa avlönat arbete blir ibland för stort. Det fattas en bit i läggspillet och den måste tas någonstans. Om man inte äger en bil kan man "låna" en. Och kläder fås på avbetalning som det sedan blir knepigt nog att klara av.

De flesta ungdomar läser nog serierna mera skämtsamt. De är för sunda för att låta lura sig ut i äventyrligheter. Men ändå lider de skada av denna läsning. Därför att seriemagasinet är ett slags korvstopningsmaskiner. De öser med fulla skedar i de villigt gapande offren fortare än de hinner svälja.

Den som hämtar sin andliga näring ur sophögar kan, och brukar nog också, gå förlorad för den riktiga litteraturen. Det blir en människa som finner det för besvärligt att engagera sig i problem, som tänker i seriemagasinet klichéer och som alltid tröstar sig med att "det nog inte är så farligt".

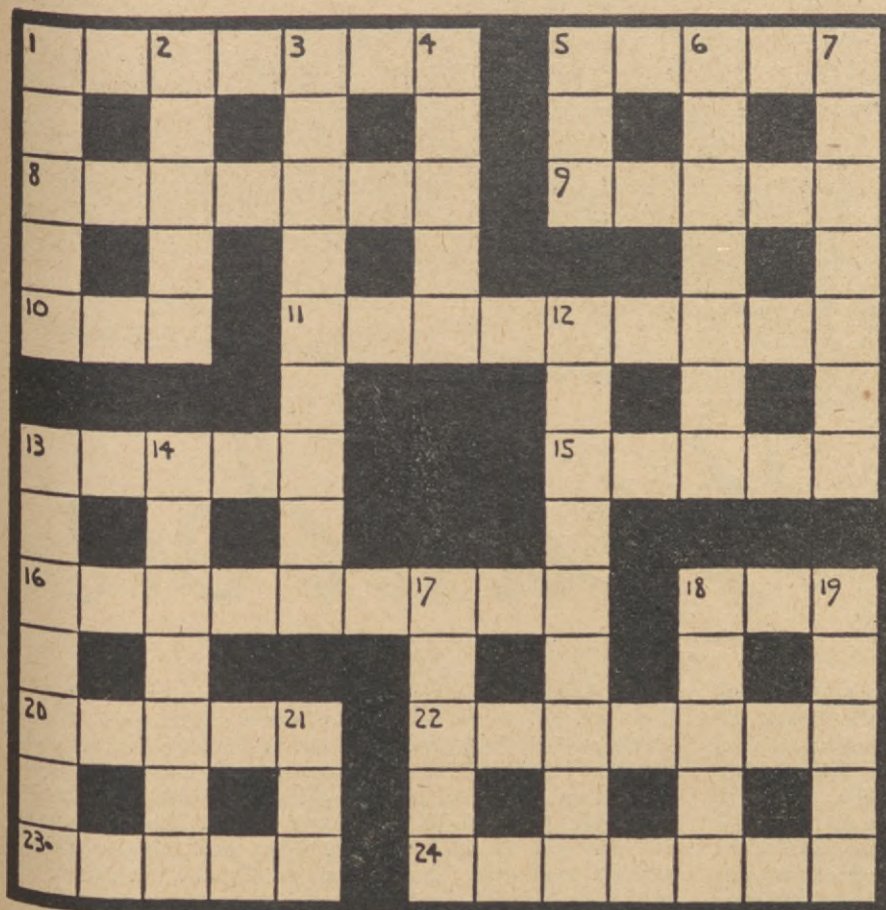

BCG i kampen mot tuberkulosen

Den internationella av Världshälsoorganisationen (WHO) i samarbete med FN inledda kampanjen mot tuberkulosen fortsätter med oförminskad energi. I detta antituberkulosarbete är BCG ett av de värdefullaste vapnen. Man får en uppfattning om kampanjens enorma omfattning, när man i en av de senaste rapporterna läser att tjugotre miljoner barn i Europa och tre miljoner barn i Indien tuberkulinprovats och över hälften BCG-vaccinerats.

KORSORD nr 3

VÅGRÄTA ORD

1. Betydelselöst tal. (7)
5. Kan dölja månen. (5)
8. Får huggare i skogen, det kan kockan intyga. (7)
9. Bara en fin omskrivning för att man är skyldig i affären. (5)
10. Kan ersättas av en liten degbit. (3)
11. Ansågs förr vara det manligaste av alla verktyg. (9)
13. "En bra slant på banken, en bra kokerska och en bra mage." (5)
(Rousseau)
15. Efter detta satt Hjalmar på blomsterklädd kulle och kvad. (5)
16. Sådan lock är ärevördig. (9)
18. Det fräter. (3)
20. Vigg. (5)
22. En av filmens allra största. (7)
23. Oftare 18 än 23. (5)
24. En form av högsta ogillande. (7)

LODRÄTA ORD

1. En kurbits, vad är det? (5)
2. När mörkret faller. (5)
3. Två badande skottar slogo vad om vem som kunde stanna längst under vattnet. Båda —. (9)
4. Tillbakagång. (5)
5. Kan vara så fin att man inte märker den. (3)
6. Kallas ofta en gammal erfaren boxare. (7)
7. Från labyrintens mitt till dess utgång. (7)
12. En skånsk specialitet. (9)
13. Nils Holgerssons underbara resa. (7)
14. Halsband med hund i. (7)
17. Går ut på lördag kväll. (5)
18. Ör. (5)
19. En tjock eller flera magra. (5)
21. Är urskogens vegetation. (3)

Lösning till korsord nr 1.

Vågräta ord: 1. Ryggsim. 5. Sebra. 8. Ballong. 9. Torup. 10. Spelare. 12. Aktie. 13. Otur. 15. Legend. 18. Leende. 19. Udda. 21. Utsot. 22. Ungkarl. 26. Nitad. 27 Biograf. 28. Naken. 29 Masurka.

Lodräta ord: 1. Rebus. 2. Galge. 3. Skola. 4. Magnet. 5. Sättare. 6. Baryton. 7. Alpbete. 11. Rodd. 14. Ulan. 15. Ljusnan. 16. Gåstek. 17. Nutiden. 20. Dumbom. 23. Gross. 24. Agrar. 25. Lyfta.

Pristagare.

1:a pris kr. 10:—, fru Elly Dahlkvist, Skaraborgsvägen 8, Kristinehamn.

2:a pris kr. 5:—, fru Ingrid Petersson, Sanat, avd. 5, Arvika.

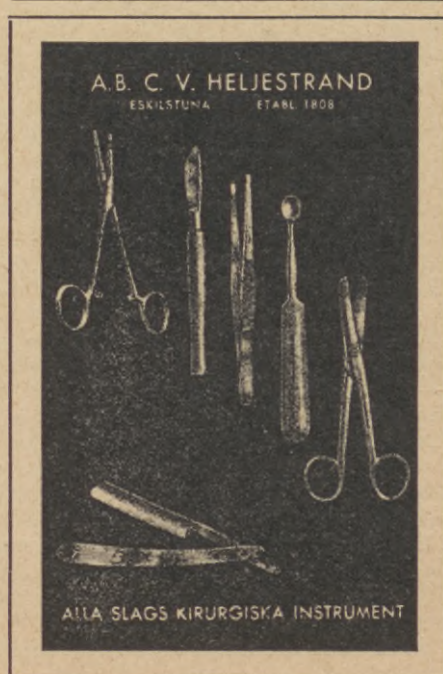
Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 3 skall vara Status Redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 april 1952. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 3". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på tio och ett på fem kronor, utdelas.

Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status majnummer.

Den starkaste av alla myror är den sydamerikanska piratmyran som lever i Guyana. Man har sett hur denna myra med hjälp av fyra kamrater hämtade ner ett stort plommon från ett bord och släpade det iväg till sin långt därifrån ligande stack.

Det besöket i köpingen hade Frans kunnat bespara sig. Lång väg var det och det var som återresan blivit längre. Halkigt och svart mot kvällen. Det var rakt som hela livet plötsligt blivit en enda lång, svart skogsväg. Och som han gick där, såg han bankkamrerns avvisande min. Såg även den stela minen på dem, som skulle ha hjälpt honom. Det fattades ett namn på papperet. Det hade varit stört omöjligt få det namnet. Grannarna och bekantingarna i Dorjaåsen och trakten där omkring, hade inget att avvara, inga namn som gällde som borgen. Så gick han nu här på svarta vägen genom Dorjaskogen, och kände som hade han bly i hasorna.

Det fanns en tanke som han lekt med ibland. Den var befängd, men vad skulle en fattig skogsbonde göra, då bekymren hopade sig och det inte syntes den minsta lilla släppa av ljus i mörkret. Det var en kväll förra hösten. Det var som skulle någon underlig makt ha snärjt in honom. På skullen hade han varit för att hämta ner hö. Ingen elektrisk belysning hade man i Dorjaåsen, fastän kraftstation inte låg många mil därifrån. Kraften gick till storindustrierna nere i landet. Och till Stockholm. Lykta hade Frans med sig på skullen. Det blåste och pep genom springorna. Så blåste lyktan ut. Han tog upp tändstickorna och tände. Och i tankspriddhet slängde han stickan ifrån sig. Det var hö och boss överallt. Han blev förskräckt. Rafsade och sökte tändstickan i höet. Var oppe flera gånger på natten och nosade och såg efter, om det brann och pyrde. Men olyckan hade inte varit framme den gången. Framåt morron hade Frans fallit i en orolig slummer. Då hade han drömt, att lagårn brann. Sedan morgardsbyggnaden. Mandis, hans hustru ropade inne i lågorna. Han ville rädda henne, störtade in i rök och eld, men han kunde inte se och inte andas. Mandis väckte honom.

— Vad skriker du för männischa? Har du vurti tokig?

— Jag tyckte det brann, svarade han och kände en stor lättnad. Det var mörkt och tyst, ingen rök, ingen eld.

Men han måste upp till fönstret och titta i alla fall. Ute var det också tyst och mörkt. Inga kreatur skriade i rök och lågor. Ingen höll på att brännas inne. Han kröp ned i den varma sängen, men hade svårt att somna om.

Nu då han gick där på svarta vägen mindes han alltsammans.

Nu då han gick där ensam anfäktades han åter av frestelsen. Tänk om det skulle brinna hos honom någon natt. Om han ställde ett ljus på skullen. Bland allt hö och boss. Lät det brinna ned, låtsades sova. Efter någon timme skulle han vakna. Lagårn stå i ljusan låga, för sent att släcka, att rädda maskiner och gröda. Kreaturen skulle naturligtvis räddas. Han måste vakna i så pass god tid, att han kunde rädda dem. Inga liv tillspillo, inte ens kreaturens liv ville han ha tillspillo. Det skulle bara brinna, så han fick ut brandförsäkringen. Ingen skulle kunna misstänka honom. Dåliga affärer hade han förstås, men vilka hade inte det i Dorjaåsen. Och han skulle ha legat och sovit i den äktenskapliga sängen, då det börjat brinna.

Så hade han tänkt då och då. Det hade kommit och farit. Och nu var han där igen. I mörkret på hemvägen.

Som han gick där och det krasade fruset under hans fötter och ugglan skriade borta i svartbergen, var han inne i händelserna, han såg och hörde alltsammans. Han sprang som en vettvilling mellan lagårn och stugan. Folk kom från granngårdarna. Det var skrik och oväsen, kreaturen bölade och bräkte, människor ropade, Mandis grät utöver sig. Det brukade annars vara tyst i Dorjaåsen, nu var där oväsen över alla gränser.

— Ett sådant elände, ett sådant elände, mumlade han och munnen kändes underligt torr. Hjälp mig, gott folk. En fattig skogsbonde. Nu förlorar jag allt. Hjälp — om ni kan.

Men de skulle inte kunna hjälpa. Lagårn skulle brinna ned. Det fanns inte vatten att släcka med. Brunn gav så litet. En ny skulle grävas till våren. Det var så dags då. Det fanns en stark ådra ett stycke från gamla brunn. Det hade brunnsletar Fridlund talat om. Han hade pekat ut platsen. Gräv där, så får du mer vatten än du behöver. Nej, inte kunde man släcka en sådan eldsvåda med det lilla vatten han hade. Knappa tre meter var brunn, och den gav inte mycket. Det var att försöka rädda vad som räddas kunde. Svetteas, kånka och bära, röken svidande i ögonen, gnistorna dansade upp mot svarta natthimlen. Och det blåste...

Ja, den kvällen skulle det blåsa. Susa tungt i granarna och tallarna runt om Dorjaåsen. Och nu var han i verkligheten igen — det blåste i granarna efter vägen. Inte en stjärna, inget mån-

sken, bara svart och kusligt. Och så blåsten. Om han inte känt vägen så väl, så hade han kunnat gå bort sig en sådan här kväll. Men han kände vägen sedan många årtionden. Kände till varenda sten och rot nära nog. Han böjde sig framåt och knogade vidare i blåsten.

Enok hade han mött i köpingen. Enok var släkt med Mandis på långt håll. Han hade skrivit till honom men inte fått något

svar. Han hade varit osäker på ett av namnen. Hans misstanke hade besannats. Namnet dugde inte. Men Enoks namn skulle ha dugt. Men han svarade inte. Så hade Frans stött ihop med honom i köpingen.

— Du har letat dej fram du å, sade Enok.

— En är så illa tvungen.

— Ja, en måste ha hem ett och annat. Handla och så där, tyckte Enok.

Det låg som en fråga bakom, tyckte Frans.

— Affärerna, sade han. En måste sköta sina affärer. Om det går...

Frans hade väntat, att Enok skulle säga något. Säg som så, att nog kunde han hjälpa. Enok var tämligen tät. Han hade råd. Men han sade inget. Såg bara litet konstig ut på ögonen.

— Lycka till då, sade han. Och hälsa Mandis.

Han tänkte fråga, om brevet kommit fram. Visst hade det kommit. Men Enok tyckte väl, att fattiga släktingar inte var mycket att ha, inte var något att svara. Den som hade ekonomi, kunde göra som han tyckte. Om man hade pengar på banken, då behövde man inte stryka omkring och tigga om namn på en fattig växel. Och låna och ha bekymmer snart sagt för jämnan.

Men det skulle bli bättre. Bara Frans fått dra upp kvigorna och kalven, som skulle bli kor, bara man kommit något så när i fatt. Och man fått körvägen klar, så att det gick att komma fram till mejeriet. Ja, bara — det var det ena och andra. Och bara det kom snö, så han fick komma på drivningen. Men den här vintern var underlig. Både kylan och snön dröjde. Och kyla behövdes, så att myrarna frös till och man kunde ta sig fram. Och snö måste man ha för att få vintervägarna i ordning.

Han stampade i vägen så det ekade. Just här vid Ropartjärn var vägen underminerad. Men den sjönk inte, den höll att gå på, bara ekade då man gick. Här var också sankt och dimmigt nästan för jämnan. Här sades finnas underliga ting. Man hade hört och sett. Inte hade Frans varken hört eller sett. Men han var väl inte tillräckligt troende, inte synt heller, som det kallades. Och vid Ropartjärn kom åter de frestande tankarna. De drog och slet och lockade.

— Elden är lös!

Vad det lät bra. Vad det var förlösande. Om han glömde ljustet i kväll. Då skulle bekymren ge sig iväg för de dansande lågorna. Det skulle blänka rött på fönsterrutan. Han skulle rusa opp.

— Mandis, det brinner. Gud hjälpe oss...

Mandis slängde på sig kläderna, han ut på gården. Opp och väcka Valle på vinden, opp och väcka arvingen till Dorjas. Nu skulle det bli annat av. Försäkring, pengar i gården. Fint och nytt skulle de bygga. Jojomen.

— Elden är lös!

— Gud sig förbarme...

Han gick framåtböjd. Snubblade till ibland mot någon rot eller sten. Såg i mörkret — vad som kunde hända. Vad som borde få hända. Bara därför att Enok varit ogin...

Han tvärstannade. Det lyste blodrött i tjärnens vatten. Mörkt rött. Som av eld. Våld. Brann det i skogen? Nej, inte brann skogen så här års. Han tittade uppåt Dorjaåsen. Det var bakom den det lyste. Hade hans funderingar varit ett varsel? Han stelnade till. Det brann. Himlen färgades blodröd. Mandis, Valle, kreaturen, allt han ville ha kvar, allt som gjorde livet värt att leva, det som var en del av honom själv, Dorjas. Och vad han hört sig själv och Mandis ropa i tankarna, det tog nu ord i hans torra mun: Gud sig förbarme. Och han satte i att springa, så det dånade i den steniga vägen. Och nu var han framme vid ledet i gärsgårn.

— Varför springer du?

Det var Valle som stod där.

— Elden är lös, flåsade Frans och pekade uppåt taknocken. Bakom den lyste det mörkt rött.

— Du är inte klok, sade Valle lugnt. Ser du inte, att det är månen?

Och i samma ögonblick gled månskivan stor och rund och blodröd upp över nocken. Frans drog djupt efter andan. Det brann inte, det var tyst och lugnt som vanligt i Dorjas.

— Äh, sade han bara. Skamset. Det var onödigt tala om för Valle, vad som kunde villas i ett gammalt huvud. Äh...

— Jag har hämtat posten nere hos Vallmans, sade Valle. Du har brev.

I lampluset inne i köket slet han upp kuvertet. Brevet var från Enok. Han ville hjälpa. Då det behövdes ville han gärna hjälpa sina släktingar.

— Du ser ut, som du mött skrän själv, sade Mandis, som just kom in med kvällsmjölken.

— Ja, sade Frans, det är inte långt ifrån.

Tecknare Martin Nilsson.

SPINDELN

Silkespinnare, jägare, matematiker och byggmästare

En spindel har större användning för sin silkestråd än ingenjören av sitt stål. I själva verket är en del av de ytterst fina spindelvävstrådarna starkare än stål skulle vara, om det drogs ut till tråd med samma diameter, 2/100 millimeter eller där omkring.

Spindelns tråd som lämpar sig för alla behov. Än får den tjäna som fångstsnara, än som byggnadsvirke till en luftig festsal, än som material till alarmsystem och brandstege, än som segelflygplan. Spindelns tråd är helt enkelt ett av de mest mångsidigt användbara material som framställt av en levande varelse.

En sorts tråd är grov och styv. Den används till själva grundstommen i nätet. En annan sort är finare och mjukare och används när spindelns vill fira sig ned eller äntra upp någonstans. Andra trådar är klibbiga och används som fångstrådar eller för att fästa ihop diverse föremål med. En alldeles speciell sorts tråd är den i vilken äggen sveps in. Den är oftast rödaktig och spinnas ihop till något som man kan kalla för ett slags barnfilt om man så vill.

Varje trådsort alstras av sin speciella körtel i spindelns bakropp. Man känner till sju olika slag av silkeproducerande körtlar. Visserligen förekommer inte alla sju slagen hos en och samma spindelart, men alla arter har åtminstone tre och de flesta har fyra. Varje körtel har sin karakteristiska, rörformig öppning. Och lika litet som vi behöver tänka för att välja med vilka muskler vi skall rycka undan fingrarna från något som bränns, lika litet behöver spindelns fundera över vilken

körtel den skall sätta i funktion för det ena eller andra ändamålet.

Att det verkligen är silke som avsköndras av spindelns körtlar, den saken råder inget tvivel om. Visserligen finns det olikheter i den kemiska sammansättningen hos de textilt fibrer som produceras av silkesmasken och dem som spindelns spinner, men en jämförelse utfaller oftast till spindelns förmån. Hans produkt är i regel finare, dunmjukare men icke desto mindre starkare än det odlade råsilket. Den är — möjligen men undantag för en snöflinga — den lättaste och luftigaste av alla fasta kroppar i världen.

Det underbaraste med spindelnsilket är ändå inte materialet självt utan den lilla varelsen som spinner det. Somliga spindelars tekniska kunnande är häpnadsväckande. På ett eller annat sätt tycks de ha förmåga att mäta vinklar och dela dem mitt itu. Likaså kan de bedöma, beräkna och avpassa dragpåfrestningar, de svetsar fogarna i sina nät — eller åstadkommer åtminstone någonting som i högsta grad påminner om svetsning.

Det är emellertid inte alla spindelarter som spinner nät. Bland dem som gör det är honorna vanligen de skickligaste. Hanarna gör ofta bara provisoriska "bostäder" eller hyser in sig i honans nät. Det finns troligen lika många slags nät som det finns spinnande spindelarter. De enklaste är det formlösa, grådaskiga nät som den vanliga husspindelns åstadkommer och som i dagligt tal brukar kallas "spindelväv". En mycket finare väv tillverkas av grässpindelns. Den gör en florstunn plattform med en trattlik tillbyggnad som bostad och gömställe. Vanligt-

vis finns det ett vertikalt nät ovanför detta, avsett att hejda förbiflygande insekter, som ramlar ner i "förmaket" på nedre botten, där de klibbar fast och snart tas om hand av värden eller värdinnan som rovlystet rusat ut ur tratten.

Mästerverket i spindelbyggnadskonst är hjulnätet, som består av radiella ekrar förenade med en mängd tvärtrådar. Sådana nät byggs av många spindelarter, av vilka korsspindeln är den vanligaste.

De flesta spindlar arbetar på natten, men det finns även de som arbetar i dagsljus. En art som kallas *Miranda* och är svart med gula tvärränder arbetar ofta på dagen. En amerikansk forskare, Donald Peattie, berättar följande om en spindelhona av denna art:

"Hon hade redan spunnit två sidor av den triangulära stommen, tillverkad av den grova, starka tråd som spindlarna nästan alltid använder för detta ändamål. Ena sidan var lodrät, den andra gick snett nedåt från toppunkten. Nu tog hon itu med triangeln tredje sida. Det gick så till, att hon äntrade tillbaka upp för den lodräta sida hon just spunnit, under det att hon samtidigt hasplade ur sig en ny tråd som var förankrad vid foten av den lodräta tråden. Hela tiden höll hon trådarna isär med bakbenen. Hon knogade sig med åtskilligt besvär upp till toppen och promenerade sedan nedåt längs den andra fullbordade sidan av triangeln. Hon förflyttade sig inte som en lindansare ovanpå den sluttande tråden utan klängde under den som en sängångare längs en gren. När hon kom till trådens ändpunkt, stannade hon och halade in den lösa ända hon spunnit ut under klättringen. När den var sträckt, fäste hon den med en klick slem från någon av sina körtlar. Därmed var tredje sidan i hennes triangulära 'vävstol' färdig, och nu kostade hon på sig en liten vilopaus.

Den kinkigaste uppgiften återstod, nämligen att sätta in de radiella trådarna, 'ekrarna', i hjulet. Hon började med att klättra upp för den övre sidan av triangeln tills hon kom till mitten. Där gjorde hon fast början till en ny tråd och firade sig, allttjämt spinnande, ned till undre sidan av triangeln. Sedan hon gjort fast den nya tråden (som nu förenade mittpunkterna på triangeln övre och undre sida) klättrade hon upp igen, tills hon kom till mitten — hur hon bar sig åt för att mäta avståndet så exakt överlåter jag åt andra att förklara.

Nu hade hon funnit den punkt, som skulle bli 'navet' i hennes hjul. Här fäste hon en ny tråd som hon spann ut medan hon äntrade upp till triangeln översida och fortsatte ett stycke längs denna, innan hon halade in och sträckte tråden samt gjorde fast den. Nu hade hon en radie — eller om man räknar de två hälfterna av hennes första, diametrala linje, tre radier. Med utgångspunkt varje gång från 'navet' fortsatte hon sedan att bygga in radie efter radie.

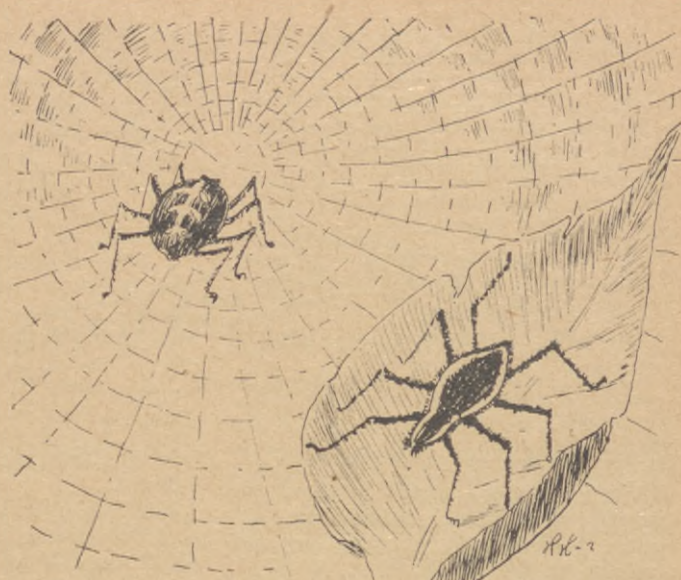
Men inte i regelbunden följd! Hon aktade sig noga för att belasta stommen ensidigt. I stället byggde hon först en 'eker' snett uppåt, så en åt höger och en åt vänster. Till slut tog hon en ny vilopaus och byggde därefter i centrum en liten plattform som skulle bli hennes högkvarter, varpå hon fortsatte med att fylla radier.

När hon placerat in 19 radier, klev hon långsamt runt strax ovanför plattformen, tydligen för att på så sätt mäta vinklarna mellan radierna. Först föreföll det som om hon var nöjd. Men så hittade hon en vinkel som var dubbelt så stor som den borde vara. Den tudelades kvickt med en tjugonde radie.

Det kan väl hända att spindelhonan inte kunde räkna, men mäta vinklar — i detta fall omkring 18 grader — det gjorde hon då betydligt mera exakt än jag själv skulle kunna utan gradskiva!

Till sist började hon med utgångspunkt från 'navet' spinna en trådspiral för att staga ekrarna mot de påfrestningar de nu skulle utsättas för. Spiralen blev på fyra och ett halvt varv.

Därefter gick hon ned till ytterändan av en av de nedåtriktade radierna och började för första gången spinna klibbig tråd. Jag kunde se materialet strömma ut från hennes körtlar glittrande som dagg. Tråden var oerhört elastisk. En insekt som

fastnade i den, hade inte stora utsikter att göra sig fri. Från eker till eker lades klibbtrådarna ut först i undre halvan av nätet, sedan i den övre. Sedan togs spiralförstärkningen i mitten bort och ersattes med klibbtrådar. Ett stycke från navet avslutades arbetet — ty här skulle högkvarteret inrättas.

Fyra och en halv timme tog arbetet, några korta vilostunder inräknade. I jämförelse med detta spindel nät var ett fågelbo eller en honungskaka i en bikupa rena klumpigheten".

Gräshoppor och alla möjliga andra skadeinsekter ingår i spindlarnas diet. Till och med möss och ormar kan fastna i spindelnät, och en del spindelarter är i stånd att döda dem.

För somliga spindelarter tjänstgör silkestrådarna i deras nät som ett slags telefonledning. När hanen kommer till nätkanten knäpper han på en tråd tills maken kilar ut och möter honom. Det kan också hända att hon svarar honom genom att själv knäppa på trådarna en stund — vad det nu kan betyda.

Under blåsiga höstnätter händer det att företrädesvis unga spindlar grips av reslust. Då spinner de ut en lång silkestråd fritt i vinden, tills den blir bärkraftig nog att hålla dem svävande. Så kapar de förtöjningarna och låter sig driva med vinden. Tusentals dylika "segelflygplan" kan landa på en enda äng, och då kan den morgontidige vandraren få se de skimrande fenomen som i folkmun brukar kallas "dvärgnät" eller "Marie-tråd".

Även människan har funnit användning för spindelsilket. Vissa spindlar på Madagaskar spinner ett silke som kan vävas. Det hasplas ut ur kroppen på levande spindlar, tvinnas till tråd och vävs till ett slags siden. I Amerika används spindeltråd för s.k. "hårkors" i kikarsikten på gevär. Det finns ett tjugotal specialister som uppföder de spindelarter, vilka ger den bästa tråden för detta ändamål: stark, oelastisk och fullkomligt jämntjock.

Alla spindlar är giftiga i den meningen att de kan avsöndra en liten giftdroppe, med vilken de förlamar sitt byte och sina fiender. Blott ett fåtal arter är giftiga till den grad att de kan jämföras med giftormar.

En del människor kan aldrig komma över sin rädsla för spindlar, och nästan alla tycker att de är fula och olustiga. Emellertid finns det faktiskt en hel del spindelarter som är vackra. Nyssnämnda *Miranda* är en av dem. Om man nödvändigt måste vara rädd eller känna avsky för vissa ofarliga intekter, hur mycket större anledningar har man då inte att vara rädd för den vanliga husflugan, som placerar sina baciller i smöret på ens frukostbord? Husflugans outtröttlige fiende är spindeln, som faktiskt är vår vän och bundsförvant dag och natt.

S. W—m.

En konstkritiker ser på helgmärket

"Välgörenhet och smak" hette en intressant artikel om våra helgmärken i det vackra, välredigerade julnumret av den utmärkta tidskriften VI.

Sedan Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos år 1904 släppte ut sitt första välgörenhetsmärke har föreningen, berättar artikelförfattaren Nils Lindhagen, haft en inkomst på detsamma av sammanlagt mer än två och en halv miljon kronor, pengar som på ett eller annat sätt kommit tuberkulosbekämpandet tillgodo. Nils Lindhagens mycket läsvärda uppsats formar sig till en konstkritikers omdöme om de välgörenhetsmärken vi begåvats med under år som gått. Författaren är tydligen inte nöjd. "Denna lilla genomgång av tuberkulosmärkena under snart ett halvsekel visar att de på ett ganska negativt sätt speglar den svenska konstens utveckling under denna tid", skriver han. Och fortsätter: "Våra bästa konstnärer har mera sällan fått tillfälle att brottas (ett groteskt ord kan det tyckas, när det gäller en så minimal uppgift) med uppgiften, i varje fall inte förrän de blivit lagom gamla och konservativa".

Nils Lindhagen anser att "julens urvattnade bildsymboler" behöver förnyas och det håller vi med honom om. Det är nedslående med allt detta sentimentala tingeltangel som skräpar ner vår jord i julstjärnans tecken. Och visst är det riktigt att en del av våra helgmärken i det hänseendet varit konservativa och använt sig av banala och nötta bildsymboler. Men är det uppdragsgivarens fel?

Om uppdraget att teckna helgmärket lämnats våra konstnärer först när de blivit "lagom gamla och konservativa" — som Nils Lindhagen gör gällande — måtte livskurvan stupa ovanligt brant i det här landet. Einar Forseth var 36 år när han tecknade sitt märke, Johanson-Thor var 29, Einar Nerman 31, Jan Werkmäster 34 och Otte Sköld 42. Det sista decenniets helgmärkestecknare har över lag varit konstnärer i ungefär samma åldrar. Det är sant att Albert Engström var 54 år och Olle Hjortzberg 60, när de tecknade sina märken, men vad är nu det för ålder i en värld, där Picasso fyllt 70 och Matisse är

över 80. Detta sagt utan alla jämförelser i övrigt.

Nils Lindhagen har rätt i att uppdraget att teckna märket aldrig gått till frifrisare av Grünewalds typ och att det vore lyckligt om våra helgmärken i större utsträckning kom att representera "den unga livskraftiga konstens förtrupper". Men saken har en praktisk sida som inte är oväsentlig. Helgmärket är inget frimärke, man är inte tvungen sätta det på sin post om man inte vill, om man t. ex. tycker att märket inte är vackert. Med andra ord: helgmärket är beroende av allmänhetens estetiska uppfattning.

USA:s senaste helgmärke såg ut så här. Man behöver inte vara omtöcknad av patriotism för att anse vårt svenska märke konstnärligt överlägset.

I sin artikel föreslår Nils Lindhagen att man skulle göra märket vackrare genom att använda sig av ett förnämre tryckningsförfarande. Det är gott och väl och kanske en synpunkt att ta fasta på. Men först och sist — däri ger oss Nils Lindhagen säkert rätt — är det inte märkets grafiska kvalitet utan dess bildmotiv, som är avgörande för en framgångsrik försäljning.

Vi såg hur det gick julen och årsskiftet 1938—1939. Då kom Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos med sitt enligt skrivarens uppfattning hittills konstnärligt bästa helgmärke: Albin Amelins känsligt uppfattade men absolut osentimentala bild av den sovande pojken i sin säng. Det märket representerade ett nytt grepp om ämnet, ett modernt, allmänskligt bildspråk. Men allmänheten reagerade våldsamt, den ville ha ett helgmärke i den traditionella stilen, och försäljningen sjönk kraftigt. Detta experiment uppmuntrade inte precis till efterföljd. Låt oss emellertid inte misströsta. Det bildningsarbete och den propaganda för förståelse av god konst som i dessa dagar i många former bedrivs i vårt land kommer säkerligen på längre sikt att möjliggöra för Nationalföreningen att lansera de konstnärligt högtstående helgmärken, som Nils Lindhagen önskar oss. Under tiden kan det vara på sin plats tacka honom för att han ställt frågan under debatt.

PAS-pappan på pampas

Jörgen Lehman, PAS-medicinens upphovsman, var i slutet av föregående år inbjuden att studera tuberkulosvården i Sydamerika och från denna resa har den svenske forskaren vid sin återkomst i tidningsintervjuernas form gett några pittoreska glimtar.

Särskilt fäste man sig kanske vid ett tjugusitt miniatyrporträtt av den legendomspunne argentinske tuberkulosläkaren Sayago:

"Han är halvindian — och stolt över detta. Liten och fyrkantig, halt efter en bilolycka, rättfram och naturlig. När jag besökte honom i hans hem satt han bredbent i en stol och framför honom stod en tjänare med en sadel av infödingsmodell. Sin häst övergav han aldrig, hur dåligt han än kunde röra sig."

Uruguay hade löst finansieringen av sin tuberkulosvård på ett oenkligen originellt sätt. Genom ett regeringsdekret går nämligen 10 % av nöjesskatten till landets tuberkulosbekämpande, berättade resenären vidare. Om vi här får sticka emellan med en stillsam privat reflexion, skulle vi vilja säga att vi aldrig hört talas om ett sundare nöjesliv.

Men tillbaka till Jörgen Lehman och hans resa:

"En anmärkningsvärd sak är att tuberkulospatienterna ofta ligger i skymningsbelysning på sjuksalarna, fönstren är helt täckta för att utestänga värmen från solstrålarna. Detta såg jag dock blott på klinikerna i Buyenos Aires, på sanatorierna finns det ligghaller och balkonger.

Lustigt var att se, hur patienterna överallt gjorde det hemtrevligt för sig, tyvärr dock på bekostnad av renligheten. Kring och på sängborden hade de staplat upp inte bara porträtt på familjen utan också hela små altare — de är ju katoliker — därtill en massa grejor som de arbetade

med, lekte med eller åt. På liggbalkongen utanför ett sjukrum fann jag t.o.m. ett primitivt kök, där patienterna tydligen lagade till sina favoriträtter."

Dessa rustika ögonblicksbilder från livet på sydamerikanska tuberkulosjukhus får dock inte skymma bort det faktum, att man arbetar hårt i hela Sydamerika för att fullända sina kampresurser mot sjukdomen. Jörgen Lehman har åtskilligt intressant att berätta på den punkten, särskilt tycks han vara imponerad av planerna på stora sanatoriebyggen och nämner i sammanhanget att man i Buenos Aires avser bygga ett tuberkulosjukhus om 1.000 vårdplatser.

Sydamerikanskt sanatoriebygge: Hospital San Carlos, Bogotá, Colombia. Vårdplatser: 500. Färdigställt 1948.

Så långt Jörgen Lehman. Vi har tidigare hört talas om dessa sydamerikanska mammutsanatorier och kan inte undertrycka en rysning längs ryggraden varje gång vi hör dem nämnas. Det är något skrämmande över dessa jättekomples i deras sterila massivitet.

I USA, där man som bekant inte drar sig för stora mått, finns några ofantligt stora sanatorier, men utvecklingen syns nu gå åt ett annat håll än i Sydamerika. Man planerar inte längre så stora sanatoriebyggen.

Entrén till Hospital San Carlos, Colombias modernaste sanatorium.

Två facktidsskrifter, ARCHITECTURAL RECORD (april 1951) och MODERN HOSPITAL (maj 1951) har ställt sanatoriebygandet under debatt och diskuterat tuberkulosjukhusens lämpligaste planering.

Bägge tidskrifterna tycks vara övertygade om att tuberkulosjukhus bör förläggas i anslutning till stora centralasarett. Det förbilligar driften — och redan det är en god sak. Väsentligare är dock, att man på så sätt tillförsäkrar de tuberkulosjuka största möjliga variation i behandlingsmetoder och i varje särskilt fall tillgång till specialist.

Tuberkulosjukhusen bör emellertid inte, anser man, vara för stora. Några hundra vårdplatser fördelade på smärre sjuk-salar om en, två eller högst fyra sängar. Inga skyskrapor utan byggnader på två eller tre våningar helst, i varje fall inte på mer än fem. Sjukhusens exteriör måste totalt förändras. Bort med dessa kalla, ogästvänliga, man skulle nästan vilja säga fiendliga fasader! Med sina små salar, sina balkonger och ligghallar borde sanatorierna kunna se ut som trivsamma turist-hotell.

Bravo, "Gamla Mossan"

På Irans premiärminister Mossadeq, "Gamla Mossan" som han en smula vänvördigt kallas bland tidningsfolk världen över, har det skällts så mycket i presspalter både när och fjärran, att det sannerligen kan vara på tiden att något fördelaktigt blir berättat om den omdiskuterade statsmannen.

Mossadeq, som tillhör en av sitt lands förnämsta släkter, är vad man kallar en tät kille, och han behöver inte grubbla över var han ska hitta slantar till morgondagens havresoppa. Sin lön som premiärminister — ungefär hundra dollar i veckan — skänker han till en fond för tuberkulosens bekämpande i Iran. Vi tycker det är sympatiskt handlat och med risk att bli indragna i det storpolitiska maktspelet klämmer vi i med ett: "Bravo, Gamla Mossan!"

Tuberkuloskongress i London

Det stundar till en stor tuberkuloskongress i sommar. Den kommer att pågå den 8—13 juli i Central Hall i London och blir den tredje av den engelska national-föreningen mot tuberkulos ordnade kongressen av detta slag. Programmet upptar föredrag och diskussioner och studiebesök och som vanligt räknar man med deltagare från så gott som alla världens länder.

En titt i det preliminära programmet visar att man numera inte lika ensidigt som förr ägnar tuberkuloskongresser åt medicinska spörsmål utan också ger sig i kast med de sociala frågorna, vilka är intimt förknippade med ett framgångsrikt bekämpande av sjukdomen.

Vid sommarens kongress i London kommer man sålunda att bl. a. diskutera social rådgivning, skyddad verksamhet och hemarbete för tuberkulosa.

Lustiga fakta...

Fröken Lizzy Pfand från Wien hyste en obändig lust att gifta sig, men hade trots sina 30 år inte fått tag på någon karl. Hon lät beställa ett dussin näsdukar av siden och försåg dem med namn och adress och tappade dem på teatrar, biografier, och andra offentliga ställen. Ingen man tycktes dock finna näsdukarna. Först det andra dussinet hade framgång. Hon gifte sig med affärsinnehavaren som sålt näsdukarna.

*

Man kan utan att svartmåla en människa antaga att hon talar två timmar om dagen i genomsnitt. Antager man att 100 ord per minut användes så kan man räkna ut att det blir 12.000 ord per dag. Skulle man nu skriva ned allt detta så skulle det under en människas liv på 60 år bli ett bibliotek om 2.000 band om vardera 250 sidor.

*

I Paris kom en fiktjv på en god idé. För att kunna arbeta ostört gick han ner i underjordiska järnvägen och släppte där ut en liten mus. Damerna blevo vilda av skräck och i villervallan passade han på att göra en värdefull skörd.

*

I Frankrike gav man för svårare brott under äldre tid fångar straffarbete på 100 år och en dag. Det har så underligt det än kan låta funnits en människa som överlevt denna strafftid. Det var Joan Baptiste Mouron som 16 år gammal 1776 blev dömd för mordbrand. År 1876 blev han fri och utsläpptes ur fängelset i Bagno i Toulon. Mouron kunde glädje sig åt två års frihet innan han dog 118 år gammal.

*

Inför en domstol i Paris var ett delikat mål före. Jeanne Paul, som väger 110 kg vägrade att betala en brudklänning som hon beställt hos en sömmerska. Hon hade lovat sy den så att Jeanne såg ut som en älva i den. "Men", klagade Jeanne, "jag ser ut som en flodhäst i den". Domstolens ledamöter beslöt att diskret behandla målet bakom lyckta dörrar och när de efter en timma kom tillbaka så hade de fattat sitt beslut. Jeanne måste betala.

*

Den mångsidigaste av alla fiskar är den australienska fjärilknorrhanen. Denna blir bara 10 cm lång men kan både simma, gå på land och flyga.

**WASABRÖD ger
tåg i ryggen!**

SCHACK

Redigerad av G. Skarp

Problemisten spelar schack.

Mästerskapsturneringen i Stockholm vanns inte helt oväntat av den kände problemisten Allan Werle. Segern innebär att Werle automatiskt kommer att efter sanktion av Sveriges schackförbund uppflyttas till landslagsklassen. Werles styrka ligger på det kombinatoriska planet, samt i slutspelet. Partiet här nedan visar glimtar av hans förmåga i nämnda avseenden.

Damgambit.

Vit: B. Häggkvist Svart: A. Werle

1. d2—d4	Sg8—f6
2. c2—c4	e7—e6
3. Sb1—c3	d7—d5
4. Lc1—g5	Lf8—e7
5. e2—e3	0—0
6. Sg1—f3	h7—h6
7. Lg5—h4	Sf6—e4

Det Laskerska receptet, som anses ge svart utjämning.

8. Lg5×e7	Dd8×e7
9. Dd1—c2	c7—c6
10. Lf1—d3	f7—f5

En avvikelse från det teoretiskt anbefallda 10. —, S×c3. 11. D×c3, d×c4. 12. L×c4, b6!

11. 0—0	— —

Med 11. Se5 kunde vit påvisat svagheten i svarts tionde drag.

11. — —	Sb8—d7
12. Ta1—b1	

Syftar till "minoritetsangrepp" på damflygeln, vilket dock ej kommer till utförande.

12. — —	Se4—g5
13. Sf3—d2	— —

Efter denna omotiverade reträtt tar svart helt hand om initiativet. Nödvändigt var 13. Se5.

13. — —	f5—f4
14. e3—e4	f4—f3!
15. Sd2×f3	Sg5×f3†
16. g2×f3	e6—e5!
17. c4×d5	e5×d4
18. Sc3—e2	Sd7—e5
19. f3—f4	Se5—f3†
20. Kg1—g2	— —

Någon räddning för svart finnes inte. Går kungen till h1 följer givetvis Dh4.

20. — —	Tf8×f4!

En effektiv avslutning! Vit gav omedelbart upp enär på 21. S×f4 följer direkt matt genom 21.—, Dg5†. 22. K×f3, Dg4 matt.

Lösningar.

Problem av D. Bronstein. Matt i två drag:

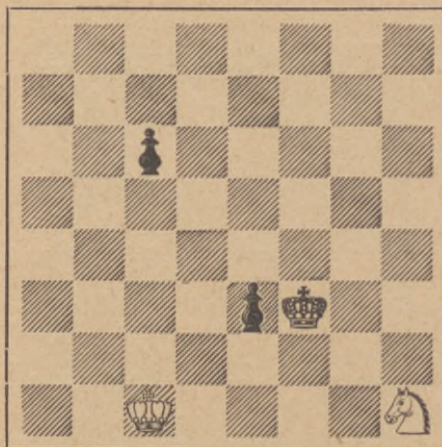
1. e2—e4

Studie av E. Farago. Vit drar och vinner:

1. e4—e5, Lc1—b2†.	2. Ke4—d5, Lb2×e5!
3. La7—b8! (Vit kan naturligtvis ej slå löparen för patt.)	3.—, Le5×b8.
4. Kd5—e6 och vit vinner.	

STUDIE.

Av L. Prokes.

Vit drar och gör remis.

Vit: Kc1, Sh2 = 2 pjäser.

Svart: Kf3, Bc6, e3 = 3 pjäser.

Grabb med ton

Det dyker upp sångbegåvningar och grammofonstjärnor då och då. Under den omdiskuterade programpunkten "Karusellen" kunde radion, för någon tid sedan presentera "Snoddas", bandyspelaren, som blev känd sångare i all hast. Föreningen för lungsjuka i Stockholm har också en grabb med ton, Bertil Sävkrantz, som sköter underhållningssektionen inom före-

Bertil Sävkrantz

ningen och även debuterat i radions riksprogram med en egen ungdomsrevy för något år sedan. Vi har på sista tiden haft tillfälle höra honom både i radio och på grammofon, och det är ingen överdrift, att grammofonbolaget i sin förhandsreklam talar om "en ny ton på grammofon". Bertil Sävkrantz gör själv texten till sina visor, och man lyssnar med nöje på söderpojken, som tydligen har förutsättningar att göra sig gällande i den hårda konkurrensen inom musik- och grammofonbranschen. S. H.

*Hushållsskolan
Margareta*

Matsalar · Festväningar · Butiker · Eleverkurser

STOCKHOLM: Norrmalmstorg 1
Drottninggatan 69
S:t Eriksplan 2
FENIX, Ad. Fr. Kyrkog. 10

BORÅS
GÖTEBORG

HÄLSINGBORG JÖNKÖPING
LINKÖPING MALMÖ

Rabatt genom kupongsystem.

**Gynna
svensk
industri**

påhlssons
bröd
gott bröd

STOCKHOLM

Bengtssons Litografiska

23 22 20 Sveavägen 90, Stockholm 23 22 20
MODERNT OFFSETTRYCKERI

Svenskt Papper Aktiebolag

Sveavägen 98, Stockholm
Alla slag av papper för
tryckerier
Specialitet
Tryckpapper för böcker och
tidskrifter - Broschyromslag

JU TELUMP

Säckar och juteväv köpes. Fördämnings-
mattor, cisterner, sand- och torkgaltar
säljas. Koksgrutor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & Co
Timmermansgat. 47 - Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan
undvara. Skydda Eder själv och Edra
barn genom inträde i ortens
erkända sjukkassa

STOCKHOLMS LÄNS
ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Sveavägen 61 - Stockholm
Tel. 23 09 85

ALINGSÅS

KONFEKTIONS A. B.

DRABANT

ALINGSÅS

KÖP SOLSTICKAN

BORÅS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN

STIGEN

AB ALF STIGENS FABRIKER
Tel. 551 70
SANDARED

Färgning, Appretering
Konstlädertillverkning

Aktiebolaget

Marks Jacquardväveri

Tel. 600 08 Björketorp Tel. 600 08

Tillverkar:

Möbeltyger, Duchatelltäcken, Gar-
diner och Draperivaror i såväl
bomull som konstsilke

JÖNKÖPING

June-Munktell Marinmotor

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897

LULEÅ

BRUNNSBORRNINGAR

utföres av

Borrförman H. BJURSTEN
Box 524 - Luleå - Tel. 3191

MALMÖ

Ät varje dag -

Andersson's

Kött-, Fläsk- o.
Charkuterivaror

MALMÖ

O. NORMANNS FRÖHANDEL
Etabl. 1885

Skomakareg. 4. Tel. 201 78, 781 54
Postgiro 14009

Malmö Lund

NORRKÖPING

Efter SÖNDAGSPROMENADEN
eller UTFLYKTEN

smakar maten eller kaffet
utmärkt hos oss

Snabb betjäning - Trevliga lokaler
KONSUM-restaurangen
Norrköping

AB BÄCKMANS VERKSTÄDER
Norrköping

Tillverkning och reparation av maskiner
och delar. Järnkonstruktioner.

FIRMA MARTIN JANSSON

Godsgatan 11 Telefon 244 98
- NORRKÖPING -

Säljer: Byggnadsmaterial.

Utför: Asfalt- o. Isolationsarbe-
ten, Massagolv m.m.

Aktiebolaget Trycksaker

BOK- & ACCIDENSTRYCKERI

Repslagaregatan 25
Telefon 209 52 Postgirokonto 13 05 52

RESERVERAD ANNONSPLATS

SUNDSVALL

AB BENGT ANDERSSON
MANUFAKTURAFFÄR

STORGATAN 17
Tel. 3311

UPPSALA

Prenumerera på och annonsera i

Upsala Nya Tidning

Totalupplaga över 37.500 ex.

Bättre
att ha den i

SKANDINAVISKA BANKEN

tills den bättre
behövs

Ingv. Forsberg

Smides- &
Mek. Verkstad

BODEN

Strandplan 5 Tel. 110 72

— REKOMMENDERAS —

GEFLE METALLGJUTERI

SVEN G. DAHLQVIST

Upplandsgatan 9, Box 251   Telefon 144 99
GÄVLE

Utför metallgjutgods i alla rödgodsle-
geringar i styckevikter upp till 600 kg.
Lagerbussningar alltid i lager.

BEGÄR OFFERT.

VETENSKAPLIGT viktigt

Den odontologiska forsk-
ningen har konstaterat,
att om man borstar tänd-
erna omedelbart efter
varje måltid minskar det-
ta i hög grad risken för
tandröta på de rengjorda
tandyorna.

JOD- KALIKLORA

en bra tandcreme
som dessutom
innehåller

Alltid Redo

Pressbyråns trafikiosker äro byggda för snabb
expedition av tidningar, tobak, sötsaker och en
del andra småsaker, som den resande allmänheten
behöver. De ligga lätt tillgängliga inne på station-
nen, och man kan göra sitt uppköp i förbifarten.

PRESSBYRAN.

MALKO SKYDDSKLÄDER

A.-B. MALMÖKONFEKTION